

De Horte: visie op de toekomst

Balans in erfgoed, natuur, beleving en productie (2025-2050)

Landschap Overijssel

Landschap Overijssel

De Horte: visie op de toekomst - balans in erfgoed, natuur, beleving en productie (2025-2050)

Legenda

1. Herstel van het natuurlijk watersysteem
- AHN ondergrond

2. Fasering in het Rijksbeschermde groene erfgoed
- Rabattenbos

Laan- en bosbeheer
- 0 - 30 jaar
- 30 - 60 jaar
- 60 - 90 jaar

3. (Her)gebruik van Rijksmonumentale gebouwen
- Gebouwen
- Zonnepanelen omsloten met zoom en lage beplanting / akkerrand voor wintervogels

4. Op weg naar robuuste natuur (incl. zonering)
- Rustgebied omlijning

- Witte teksten: robuuste habitats

5. Versterking van zichtbaarheid en recreatieve infrastructuur
- Goed toegankelijke paden, ook voor minder validen
- Aanvullend padennetwerk
- Verlichting op sensor
- Privé-gebruik Landschap Overijssel. Gesloten voor publiek. Aantal maal per jaar te bezoeken met gids
- Parkeerplaats
- Incidenteel gebruik voor kleinschalige evenementen
- Informatiepunten bij kernbelevingen

6. Natuur-inclusief productief landgoed
- Kruidenrijke akkers
- Kruidenrijk grasland
- Bospercelen

De Horte: visie op de toekomst

Balans in erfgoed, natuur, beleving
en productie (2025-2050)

Landschap Overijssel

Landschap Overijssel

Inhoudsopgave

Inleiding 8

De Horte en haar bredere (historische) context 12

DEEL 1 - HISTORIE EN KARAKTERISTIEKEN VAN DE HORTE 18

Wat maakt de Horte bijzonder? 20

Erfgoed, natuur, beleving en productie

- Karakteristiek 1: Aardkunde en het natuurlijke watersysteem
- Karakteristiek 2: Rijksbeschermde buitenplaats
- Karakteristiek 3: Refugia voor flora en fauna
- Karakteristiek 4: Beleving, zichtbaarheid en recreatieve infrastructuur

Wat komt er allemaal op de Horte af? 48

DEEL 2 - DROOMBEELDEN 52

- Droombeeld 1: Herstel van natuurlijk watersysteem (samen met landgoed Mataram)
- Droombeeld 2: Fasering in het Rijksbeschermde groene erfgoed
- Droombeeld 3: (Her)gebruik van Rijksmonumentale gebouwen
- Droombeeld 4: Op weg naar robuuste natuur (incl. zonering)
- Droombeeld 5: Versterking van zichtbaarheid en recreatieve infrastructuur
- Droombeeld 6: Samenwerking met een natuurinclusief landbouwbedrijf

SYNTHESE - Visiekaart en uitvoeringsprogramma 82

Visiekaart: De Horte (2050) 84

Uitvoeringsprogramma: de opgaven voor de komende tijd 86

Inleiding

Aanleiding en ambitie

Een landgoed is nooit af. Het is een werk dat eeuwen geleden is begonnen en ook in Landschap Overijssel haar tijd niet afkomt. Het is altijd in beweging, meedeinend op de uitdagingen van dat moment. De zorg in onze tijd is dat door wisselende grondwaterstanden in de afgelopen decennia en droge zomers het landgoed nu zo onder druk staat, dat we vooruit moeten kijken. Daarnaast hebben we in Nederland te maken met een biodiversiteitscrisis. Ook op De Horte willen we investeren in habitats voor de specifieke soorten van dit landgoed zodat soorten zich kunnen blijven voortplanten. Daarnaast willen we een bijdrage leveren aan de energietransitie en gaan we gebouwen toekomstbestendig maken. Een andere grote opgave van deze tijd is de biodiversiteitscrisis. Maar hoe behouden we wat behouden dient te worden en hoe versterken we wat versterkt dient te worden? Tot slot is landgoed De Horte de thuisbasis van Stichting Landschap Overijssel. Hier laten we zien wie we zijn en waar we voor staan.
We hebben de ambitie om gasten en bezoekers nog beter te ontvangen, informeren en inspireren.

Al deze opgaven en ambities vragen om een samenhangende visie en bestendige keuzes. Deze keuzes maken we vanuit een voor De Horte specifieke balans tussen erfgoed-natuur-beleving-productie. Deze aspecten zijn op het landgoed nauw met elkaar verweven en vragen continue afstemming tussen specialisten, beheerder en rentmeester. Onze visiekaart maakt duidelijk hoe deze aspecten in de toekomst gaan samenkomen.

Doel en status

Deze visie is in eerste instantie bedoeld als interne houvast om de juiste keuzes te maken voor een samenhangende, toekomstbestendige ontwikkeling van het landgoed in de periode tussen 2025 tot 2050. De uitwerking van de visie borgen we in ons beheerplan. Daarin maken we onderscheid in opgaven binnen ons reguliere beheer (resultaatverplichting) en in projecten (inspanningsverplichting). Deze laatste categorie starten we op met fondsen en andere organisaties die willen bijdragen aan het financieel haalbaar maken van instandhouding en ontwikkeling van het landgoed.

Eerdere onderzoeken en visies

Deze visie bouwt voort op eerdere beheerplannen en beleidsstukken van Landschap Overijssel zoals de Energievisie, Cultuurhistorische Visie 2018, Druktemeting 2022, de Natuurvisie, Belevingsvisie, Erfgoedvisie. Ook is deze visie gebaseerd op de resultaten van onderzoeken die zijn uitgevoerd in het kader van programma Haarvaten Op Peil (HOP). Het belangrijkste onderzoek uit het HoP programma is de LESA light (landschapsecologische systeemanalyse). Dat onderzoek is uitgevoerd voor Landgoed De Horte en buurlandgoed Mataram, in nauwe samenwerking met de eigenaar van landgoed Mataram. Tot slot sluit deze visie aan op de positioneringsstrategie van Landschap Overijssel.

Afstemming met gebruikers van het landgoed en belanghebbenden

Tijdens het opstellen van de visie zijn er gesprekken gevoerd met huurders van gebouwen en pachters van gronden op De Horte. Daaruit is duidelijk geworden welke aandachtspunten er zijn en welke kansen voor samenwerking in de toekomst er kunnen komen. Ook is er tussentijdse afstemming geweest met de gemeente Dalfsen en Zwolle.

Koppeling met het beheerplan

In deze visie stellen wij op hoofdlijnen de langjarige richting van de ontwikkeling van de Horte vast. Juist langjarige keuzes vragen om een visie. De invulling van gebouwen zoals de landbouwschuur en het koetshuis zijn lange termijntrajecten en met een voorinvestering. Dat gaat over de periode van een beheerplan heen, wat een horizon heeft van 12 jaar. Ook vaste pachtcontracten lopen langer dan 12 jaar. Een goede visie zorgt voor een duidelijke basis voor het uitwerken van exacte maatregelen in het beheerplan. De stip op de horizon is immers helder.

Uitgangspunten van deze visie zijn:

- De visie gaat over WAT we willen bereiken op De Horte. Het beheerplan gaat over de uitwerking HOE dat gebeurt in de komende 12 jaar
- Ten aanzien van gebouwen gaat de visie over de functie per gebouw. Het ontwerp per gebouw wordt projectmatig uitgewerkt.
- De visie gaat wel over structuren en richting voor uitwerking. Maar niet gedetailleerd overmaatregelen.
- De visie gaat over een periode van 25 jaar.

Landschap Overijssel

Huidige situatie

De Horte en haar bredere (historische) context

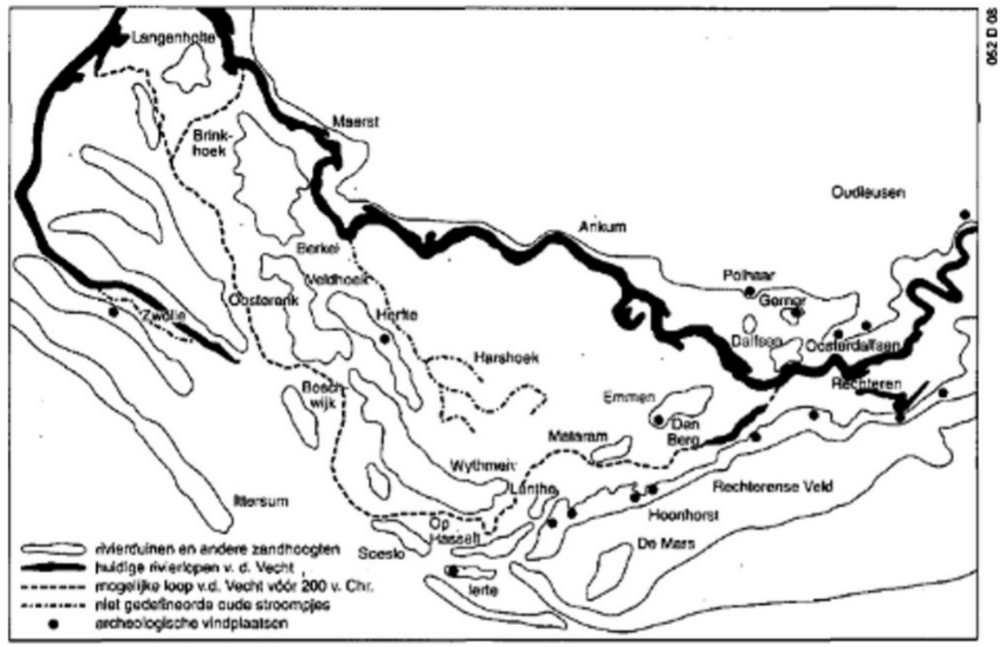
Een oude landschapslaag tussen Dalfsen en Zwolle

Wie over de N35 en de Poppenallee van Zwolle naar Dalfsen rijdt, komt door een landschap dat tegenwoordig vooral onze huidige, moderne tijdslaag laat zien. Onze industrieterreinen, snelwegen, ruilverkavelingsboerderijen, landgoederen en weteringen. Onder deze landschapslaag ligt echter een veel oudere laag, die op enkele plekken nog steeds zichtbaar is. Het is een landschapslaag met een oude, dichtgeslibde Vechtmeander, met een vergeten doorgaande dorpenweg en met een landgoederenzone die zich uitstrekte van Dalfsen tot Wijthmen. In deze laag komt het natuurlijke landschap en hoe wij dat eeuwen achtereen konden gebruiken tot in detail bij elkaar. De dichtgeslibde Vechtmeander trekt als laagste punt in het landschap het omliggende water naar zich toe, de oude dorpenweg ligt bovenop op de zandige hoogtes langs de meander en de landgoedereigenaren gebruiken de natte laagtes als hooilanden en de hoogtes om te wonen en hun akkers aan te leggen. Dat maakt dat er tussen Zwolle en Dalfsen een bijzonder oud natuurlijk en cultuurhistorisch ensemble aanwezig is. Een ensemble dat, voor wie er oog voor heeft, nog steeds relevant is en ons kan helpen om oplossingen te zoeken. Want ondanks dat er bovengronds slechts flarden van deze landschapslaag te zien zijn, is deze laag ondergronds nog steeds heel bepalend. Als we leren hoe we met deze oude landschapslaag mee kunnen bewegen, kunnen we ook ons eigen toekomstige landschap uittekenen. Een landschap zonder natuurlijke tegenstand, maar met duurzame oplossingen voor erfgoed, natuur, beleving en productie.

Vier verbindende elementen:

Verbindend element 1, De Emmertochtsloot: relict van een oude Vechtmeander

De meandering van de Vecht heeft er in de loop van duizenden jaren voor gezorgd dat er niet één Vechtloop bestaat, maar dat er verschillende Vechtlopen in de ondergrond terug zijn te vinden. Met name vóór de middeleeuwse bedijking kon de Vecht vrij door het landschap meanderen. Eén van deze grote, oude Vechtlopen begint in Dalfsen en meandert via Hoonhorst en Wijthmen richting Zwolle. In Zwolle komt deze loop tegenwoordig langs het industrieterrein Oosterenk, het ziekenhuis Isala en het voetbalstadion van PEC Zwolle. In de tussentijd meanderde deze Vecht tussen de hoge en droge dekzandkoppen door het landschap. Hoelang de loop nog actief is geweest is niet helemaal duidelijk. Wat wel goed te zien is, is dat deze op achttiende-eeuwse kaarten nog steeds in gedeelten aanwezig is. Met name bij landgoed Den Berg, waar de oude loop in de parkaanleg is opgenomen, en bij de landgoederen De Horte en Mataram, waar de Emmertochtsloot een relict van deze grote, oude Vechtmeanders is. Voorbij Zwolle is de oude Vecht nog een keer goed te zien. De Westerveldse Aa is een restant van de uitmonding in het Zwarte Water.

Verbindend element 2, De Oudeweg: een vergeten doorgaande dorpenweg

De rechte wegen die we tegenwoordig in ons landschap zien, waaronder de N35, maar ook de Kroesenallee/Poppenallee, zijn wegen die in de afgelopen twee eeuwen zijn aangelegd. Ze zijn uitgezet met een landmeter en gaan recht van de ene plaats naar de andere. Laagtes en hoogtes worden aangepast aan de rechte loop van de weg. In de eeuwen daarvoor werkt het precies andersom: hoogtes en laagtes bepaalde waar een weg kan lopen en waar het te nat was om doorheen te gaan. Wie vanaf Dalfsen naar Zwolle reist, begint op de Papenallee van landgoed Den Berg. Vervolgens wordt de Oudeweg richting de buurtschap Emmen genomen. Deze komt op de buitengracht van landgoed Mataram uit en via de lange doorgaande laan van landgoed De Horte wordt de oude kern van buurtschap Wijthmen bereikt. Over het lanenstelsel van landgoed Soeslo kan vervolgens via de Oude Weg de dijk van de Nieuwe Wetering de weg richting Zwolle worden vervolgd.

Verbindend element 3, Landgoederenzone Den Berg-De Hoonhorst-Mataram-De Horte-Soeslo

Vanaf de late middeleeuwen ontstaat op de grotere dekzandkoppen langs de oude Vechtloop een serie landgoederen. Ze zijn in samenhang ontstaan, maar zijn tegenwoordig – met name door ons nieuwe wegenpatroon – niet meer als één eenheid te herkennen. Dichtbij Dalfsen ontstaat landgoed Den Berg, die in de loop der eeuwen uitgroeit tot een voorname buitenplaats met een bijzondere park- en tuinaanleg. Verderop aan de andere kant van de oude Vechtloop ontstaat bij de buurtschap Hoonhorst het landgoed Den Hoonhorst. Op de langgerekte dekzandrug tussen de buurtschappen Emmen en Wijthmen worden de landgoederen Dieze (later Mataram genoemd) en De Horte gesticht. Landgoed Soeslo ligt aan het einde van de oude Vechtloop, wanneer deze wordt afgetakt en via het Linterzijl in de Nieuwe Wetering uitmondt. Het maakt dat de zandige hoogtes langs de oude Vechtmeander vanaf de middeleeuwen met een afwisseling van buurtschappen en grote landgoederen wordt ingevuld. En ondanks dat het nieuwe wegenpatroon ons tegenwoordig anders door het landschap laat reizen, is het gehele patroon van buurtschappen en landgoederen nog steeds heel kenmerkend aanwezig.

Verbindend element 4, Het netwerk van natuurgebieden en landschapselementen

Het Natuur Netwerk Nederland, ofwel NNN, verbindt natuurgebieden met elkaar. Ook landschapselementen zijn verbindende structuren in het landschap.
Landschap Overijssel maakt zich sterk voor de kwaliteit van onze natuurterreinen en stimuleert burgers en agrariers om landschapselementen te herstellen, aan te leggen en te onderhouden.

ZWOLLE

RUITENBORG

DALFSEN

LANDHUIS "DE LEEMCULE"

EMMEN

MATARAM

HORTE

DEN BERG

STATION DALFSEN

LANDGOED DE HOONHORST

SOESLO

Legenda

- Oude dorpenweg
- Oude vechtloop
- Landgoed grenzen

GRAMSBERGEN / DUITSLAND

DEEL 1

Historie en karakteristieken van De Horte

Wat maakt De Horte bijzonder?

Erfgoed, natuur, beleving en productie

Erfgoed

Landgoed De Horte bestaat al eeuwenlang. Het wordt voor het eerst in de veertiende eeuw genoemd, maar is waarschijnlijk nog enkele eeuwen ouder. Destijds nog niet als buitenplaats, maar als voorname boerderij. Later zien we deze boerderij uitgroeien van een spieker, een klein adellijk landhuis, tot een buitenplaats met hoofdhuis, bijgebouwen en een fraaie tuin- en parkaanleg. Waar het gebouw door de eeuwen heen verandert, geldt dat ook voor de parkaanleg. Dat heeft voor een gedeelte met de wensen van een eigenaar te maken en is voor een gedeelte ook aan mode onderhevig. Op basis van archiefonderzoek en een terreininventarisatie kunnen we de tuin- en parkaanleg van buitenplaats de Horte in een drietal periodes van aanleg onderscheiden. De eerste periode is de formele aanleg met rechte vakken en lanen uit de zeventiende en achttiende eeuw. Deze strekt zich uit tot de uiterste hoeken van het landgoed. Ook de hof met gracht moet in deze periode zijn aangelegd. De lanenstructuur is vrijwel geheel bewaard gebleven en goed beleefbaar. De tweede periode is de aanleg in landschapsstijl. Deze begint aan het begin van de negentiende eeuw bij het vergraven van de Emmertochtsloot en de aanleg van eenvoudige slingerpaden door het hakhout. Hierdoor ontstond een rondwandeling los van het formele lanenstelsel. Een lange zichtlijn verbond het huis met de driepuntsbrug, solitaire bomen aan de noordzijde en de duiventil aan de zuidzijde. De derde periode is die van de latere landschapsstijl in de tweede helft van de negentiende eeuw waarbij het Engelse park wordt aangelegd met een natuurlijk vormgegeven vijver en fraaie solitaire bomen. Het gehele ensemble van gebouwen en parkaanleg heeft een grote cultuurhistorische waarde mede doordat de gehele tuin- en parkaanleg en de gebouwen zeer goed bewaard zijn gebleven. Allen beschermd als Rijksmonument.

Waardestelling erfgoedelementen

‘Categorisering van erfgoedelementen’, bron: Landschap Overijssel

- 1. Blauw: hoofdstructuur, hoge waarde
- 2. Groen: positieve waarde
- 3. Geel: indifferent, geen wetenschappelijke waarde

Natuur

De ouderdom van de Horte is ook van belang voor de aanwezige natuur. Vrijwel alle spechten van Nederland zijn op het landgoed te vinden, evenals veel andere vogels het van oude bomen moeten hebben zoals boomklevers en kruipers. Vleermuizen vinden hun thuis in de oude lanen en markante solitaire bomen. Er is tevens een rijke paddenstoelenbiodiversiteit te vinden. Het waterrijke aspect van de Horte, zowel in de oude elementen zoals de oude Vechtloop, maar ook de nieuwe landgoedelementen zijn van grote waarde. De otter heeft een plek gevonden om zich voort te planten in het Engelse park en de grote modderkruiper zit in de gracht om de Franse tuin. De ringslang is vrijwel over het hele landgoed te vinden in grote getalen en gebruikt de waterwegen om zich te verplaatsen en te jagen. Ook kamsalamanders hebben het naar hun zin op De Horte. En Dde ijsvogel is een eveneens een vaste bewoner van het landgoed. De betrekkelijke rust van landgoed de Horte is ook een bijzondere waarde. Het is nooit heel druk en er zijn nog veel rustige plekken. Zo is het Engels Park afgesloten waardoor het een aantrekkelijke plek is voor en is het direct merkbaar dat de otter om zich voort te planten en er zitdaar broedt en er daar een slaapkolonie van grote zilverreigers is gaan zitten. Ook de natuurgraslanden het grote hooiland langs de oude vechtloop zijnis afgesloten en biedten veel rust voor eenden zoals de wintertaling.
Tenslotte is de Horte bijzonder om het als een refugium dient voor soorten die uit het intensieve landelijk gebied inmiddels zijn verdwenen. Dat geldt niet alleen voor broedvogels en zoogdieren, maar ook voor planten. Zo zijn op Horte soorten te vinden die vroeger algemeen waren maar nu zeldzaam zijn geworden zoals de veldrus, zwarte zegge, moeraszegge, geoord veenmos, salamonszegel, grote muur en andere organismen met bladgroen.

Beleving

De Horte zal voor de gemiddelde inwoner van Zwolle en Dalfsen een waarschijnlijk een ‘verscholen’ parel zijn. Het is niet één van de grote trekkers van recreanten zoals de Agnietenberg of het Rechterense Veld. Juist in deze rust en kwaliteit ligt de kracht van Landgoed de Horte. Nabij maar niet te druk. Het is een perfecte plek voor een ommetje (5 km) of een korte wandeling met jonge kinderen. De afwisseling van landschappen op de geringe grootte maken dat je veel ziet in relatief korte tijd. Denk aan de met lanen omlijstte weide, de slingersloot met de driepuntsbrug en het bungelbankje. De opengestelde Franse Tuin is ook een beleving voor vele mensen. Hij is formeel opgezet maar zeker niet afstandelijk en nodigt uit tot kuieren. De oude fruitbomen, smalle paden, en de vele boeiende planten en vlinders maken deze tuin prettig om in te toeven. De Engelse tuin is afgesloten voor publiek. Dat is deels jammer gezien een prachtige plek is, maar voegt ook weer waarde toe als een extra geheim stukje binnen al een voor vele onbekend landgoed. Excursies daar zijn dan nog waardevoller. Een andere kwaliteit die de Horte qua beleving bijzonder maakt is de relatieve ouderdom. Dat is voor de bezoeker vooral terug te zien in de bomen. De zware beuken en knoestige eiken geven aan dat je door wat grootser en ouder loopt dan jijzelf. Ook is het op minder intensieve wijze aan geknutseld dan een regulier stadspark. Landgoed de Horte kent dan ook een najaarspiek qua bezoekers die komen voor de herfstpracht. Deze ouderdom zorgt ook voor veel leven op de Horte. Vrijwel alle spechten van Nederland zijn op de Horte te horen, en er is altijd een grote hoeveelheid aan vinken, mezen, en boomklevers- en kruipers. De aanwezigheid van raven, uilen, otters, ringslangen en ijsvogels maakt het landgoed extra bijzonder voor gemiddelde bezoeker. Leven nabij de stad! De context van de andere landgoederen waar de Horte op aansluit (Den Berg, Mataram, Soeslo) zorgen een brede groene gordel tussen Dalfsen en Zwolle. Deze gordel is bij weinigen bekend en wellicht ook nog wel wat onderontwikkeld. Sommigen zullen de Horte dus alleen maar kennen als onderdeel van de lange (NS) wandeling tussen station Dalfsen en Zwolle. Tot slot maakt de aanwezigheid van het hoofdkantoor van Landschap Overijssel de Horte bijzonder. Er zijn hier in principe altijd mensen, er wordt nog gewoond en er zijn vrijwilligersgroepen aanwezig. Zo is het meer dan een leeg landhuis voor feesten en partijen. Het is nog een kloppend hart in het midden van het landgoed.

Productie

Landgoed de Horte heeft nog een aantal klassieke elementen die horen bij het productiemodel van een landgoed zoals pacht, bewoning, houtopbrengsten en , maar ook een hedendaagse invulling van productiviteit in de vorm van zoals vrijwilligerswerk door ‘de Horteploeg’.
Een relatief groot deel van het landgoed, 77 hectare, is nog steeds in pacht uitgegeven. Dit zijn de akkers en weiden. De inkomsten hiervan dekken een deel van de exploitatiekosten van het landgoed en het vee zorgt voor een ‘leven’ op het landgoed. De houtopbrengsten zijn niet hoog omdat er in principe niet voor houtoogst wordt beheerd. Af en toe kan er via dunningen hout worden geoogst dat kan worden verkocht. Met de houtopbrengsten wordt weer een deel van het beheer gefinancierd.Dit levert echter dusdanig weinig op dat het niet als een verdienmodel kan worden gezien.
De verhuur van de panden zoals de Horteboer en het Witte Huisje zorgen ook voor inkomsten om het landgoed draaiende te houden. Een andere productiefactor is het gereedschapsdepot en de timmerwerkplaats. Beide worden bemand door vrijwilligers die vanaf hier zorgen dat er gereedschap voor landschapswerk wordt uitgeleend door de provincie. Het is bijzonder dat zo’n belangrijk onderdeel van onze missie (landschapsbeheer) wordt uitgevoerd vanaf ons hoofdkantoor.

Karakteristiek 1: Aardkunde en het natuurlijk watersysteem

De landgoederenzone waar De Horte in ligt is gevormd door invloeden van wind en rivierwater. Het is een landschap van dekzandkoppen, riviermeanders, overloopgeulen en kleiafzettingen. Van hoogtes en laagtes, die regenwater laten inzijgen en filteren, maar aan de flanken ook weer uit laten treden. Dat landschap is in de basis nog steeds heel nadrukkelijk aanwezig.

Dekzandhoogtes

De oudste landschapsvormen op landgoed De Horte bestaan uit door de wind opgestoven dekzandhoogtes. Het is een periode (<12.000 jaar geleden) waarin het zo koud is dat er geen vegetatie in het Vechtdal groeit en zand los komt te liggen. Dat zand stuift lokaal op tot hoge zandige duinen. Soms worden ze aangeduid als rivierduinen, maar meestal worden het dekzandhoogtes genoemd. Te onderscheiden in de ronde dekzandkoppen en langgerekte dekzandruggen. Landgoederen De Horte en Mataram bestaan uit een aantal van deze aan elkaar gestoven dekzandkoppen en -ruggen, die een hoogte bereiken van 5 meter boven NAP. Waar landgoed Mataram relatief veel hoogteverschillen kent op korte afstand, is landgoed De Horte relatief vlak met een hoogte van 1,5 tot 2,0 meter boven NAP.

Oeverwallen, kleigronden en overloopgeulen

Als het warmer wordt (>9.000 jaar geleden) kan tussen de dekzandhoogtes de Vecht haar loop naar het westen weer vinden. Met grote meanders door het landschap vindt de rivier haar loop en verlegt deze met regelmaat. Een van de meanders loopt vanaf Dalfsen naar Wijthmen en vanaf daar richting Zwolle en de Langerholter Buitenlanden. Met boringen is deze oude Vechtarm recent teruggevonden. Langs de dekzandhoogte van Hoonhorst is een duidelijke verlaten bedding terug te zien in de ondergrond. Een kleinere en minder duidelijke verlaten bedding is herkend tussen de Mataramweg en de Zwarteweg. Het water van deze Vechtloop zoekt logischerwijs het laagste punt in het landschap op. Dat is ook nu nog terug te zien. Het beekdal van de Emmertochtsloot kent een verval van ongeveer 2 meter over 3½ kilometer. Toevalligerwijs gaat dit samen op met de NAP-standaard. In het oosten bij landgoed Mataram begint het verhang namelijk op 2 meter boven NAP, de natuurgraslanden ten zuidoosten van landhuis De Horte liggen op 0,8 meter boven NAP en als de Emmertochtsloot de dekzandhoogtes voorbij is wordt 0 meter boven NAP bereikt.

De lage gedeeltes bestaan door de oude Vechtmeander uit een dun kleidek. Soms haalt dit kleidek de bodemkundige criteria (minstens 40 cm klei binnen 80 cm) om kleigrond te worden genoemd. Soms is dat ook niet het geval. Opvallend is dat de gronden vaak erg ijzerrijk zijn, te zien aan de oerbanken en de roodbruine roestkleuren van de grond. De kleigronden zijn allemaal kalkloos. Wanneer de oude Vechtmeander bij hoog water buiten haar oevers treedt, zet het tevens zand af. Dit opgehoopte zand wordt ook wel een oeverwal genoemd en ligt naast de rivier. Met name aan de westkant van landgoed De Horte liggen deze oeverwallen. Bij hoog water kan het tevens voorkomen dat rivierwater over de oeverwallen heen stroomt en nieuwe geulen vormt. Dat worden overloopgeulen genoemd. In het westelijke rabattendeel van landgoed De Horte zijn nog enkele geulen zichtbaar, die overtollig rivierwater van de Vecht hebben afgevoerd. De restgeulen zijn niet (meer) zichtbaar in het omliggende landbouwgebied.

Regenwater en grondwater (uittreding)

Op de dekzandrug van de landgoederen De Horte en Mataram is een duidelijk tweedeling tussen west en oost te zien. Terwijl in het oostelijk deel bij de Emmer Hooilanden (bij landgoed Mataram) duidelijk invloed van kwel is waar te nemen, staat het westelijk deel (bij landgoed De Horte) veel meer onder invloed van infiltrerend regenwater. Op de flanken van landgoed De Horte zijn voornamelijk basenarme en zure infiltratieprofielen aangetroffen. Een teken dat relatief zuur regenwater de boventoon voert en water vanaf het hogere bosgedeelte naar de lager gelegen rivier- en landbouwgronden stroomt. Langs de flanken van landgoed Mataram is de indruk dat grondwater vanuit de regionale grondwaterstroming uit het oosten aan de oppervlakte komt. Ook hoger op de dekzandhoogte van landgoed Mataram komt lokaal kwelwater voor.

Ingrepen in het natuurlijke systeem

Het natuurlijke watersysteem van landgoed De Horte is in de loop der eeuwen een aantal keer aangepast. Dat begint al met het aanpassen van het maaiveld om het gereed te maken voor bosbouw, maar gaat ook door als de Vecht wordt bedijkt en onderbemaling voor landbouw zijn intrede doet.

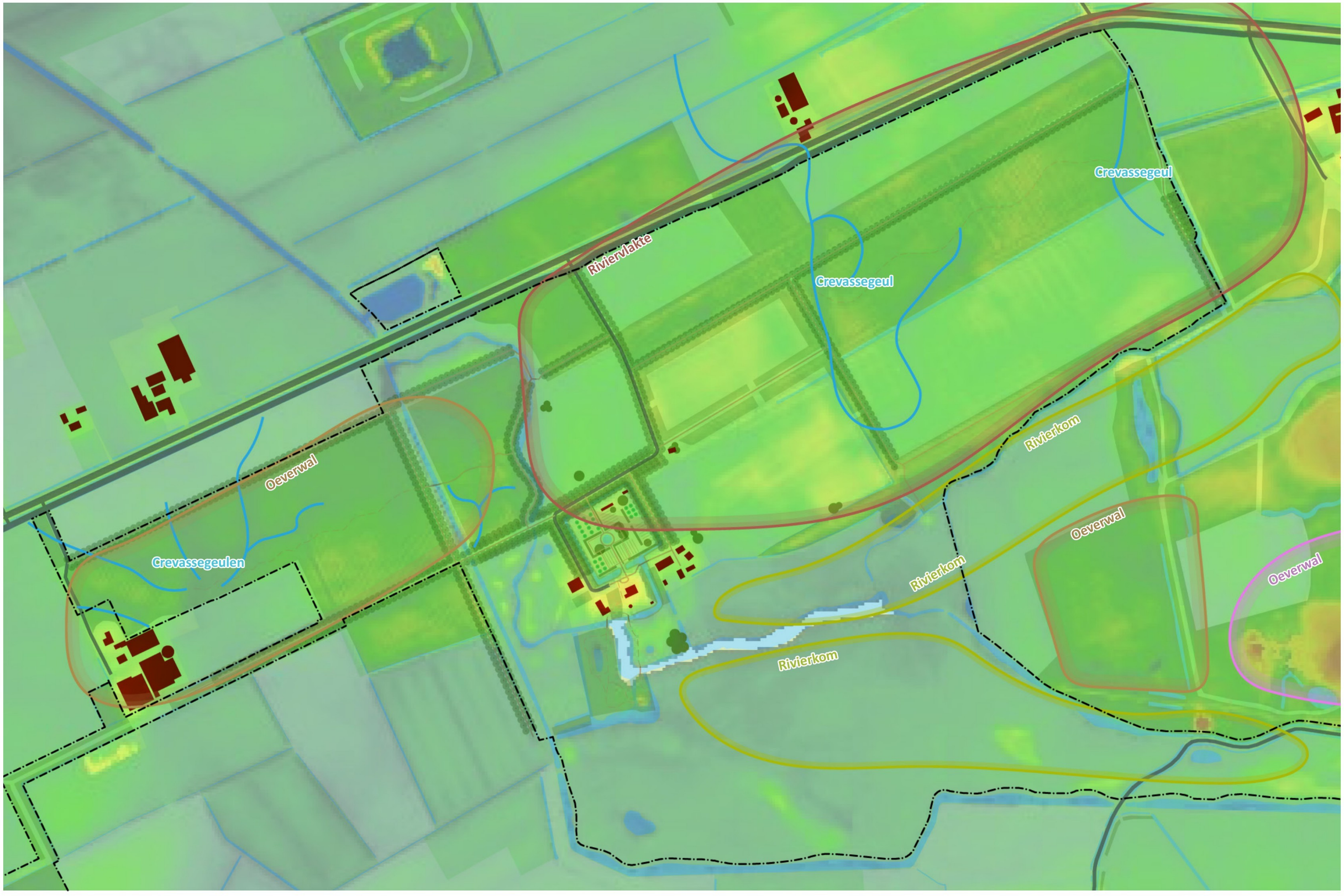
Rabatten. Het natte maaiveld wordt op landgoed De Horte in cultuur gebracht voor bosbouw door een stelsel van greppels en ruggetjes aan te leggen. Het water wordt door de greppels afgevoerd en op de droge ruggetjes worden de bomen aangeplant. Op landgoed De Horte is dat voornamelijk eikenhakhout.

Bedijking van de Vecht. Door toegenomen bedijking van de Vecht wordt vanaf 1840 de invloed van de Vecht op de Emmertochtsloot geminimaliseerd. De Emmertochtsloot wordt dan alleen nog gevoed met regenwater en regionale kwel. In de zomer valt de Emmertochtsloot vanaf dan soms gedeeltelijk droog.

Landbouwontwatering. In 1972 wordt de Emmertochtsloot vergroot om de landbouwgronden in de omgeving effectief te ontwateren. Het tracé wordt ‘genormaliseerd’ en er worden verschillende stuwen geplaatst voor het peilbeheer. Eind jaren ‘70 wordt echter ernstige verdroging geconstateerd als gevolg van deze maatregelen. Zowel in de laaggelegen hooilanden (met een wisselende waterspiegel) als op de dekzandhoogtes (met een wegzakkende grondwaterpeil) van de landgoederenzone.

Onderbemaling. Voor de landbouw op landgoed Mataram wordt een gemaal neergezet om de lage, natte gronden op de zuidflank van het landgoed te optimaliseren. Het heeft als gevolg dat een groot gedeelte van het grondwater uit de dekzandhoogtes van beide landgoederen wordt leeggetrokken. Hetzelfde gebeurt aan de zuidkant van landgoed De Horte. Hier zorgt een onderbemaling voor landbouwgronden buiten het landgoed voor het leegtrekken van de westelijke oeverwal.

Natuursloot en landbouwsloot. Tussen 1999 en 2001 wordt door Landschap Overijssel en Waterschap Groot Salland het plan ‘Waterconservering Emmertochtsloot’ uitgevoerd. De Emmertochtsloot wordt hierdoor weer verbonden met de Vecht. Het hoofddoel van het plan is om hierdoor een peilverhoging in de Emmertochtsloot te bewerkstelligen. Tevens wordt met een natuursloot en een landbouwsloot het vervuilde landbouwwater gescheiden van de natuurgronden. Het plan werkt, want met de aanvoer van Vechtwater is de wisselende waterspiegel in de Emmertochtsloot stabieler geworden. Echter, het wegzakken van het grondwaterpeil op de dekzandhoogtes is daarmee nog niet opgelost. Het wordt met dat project zelfs versterkt doordat de landbouwsloot dwars door de dekzandhoogte is heen gegraven en voor extra verdroging zorgt.

Crevassegeul
Riviervlakte
Crevassegeul
Rivierkom
Oeverwal
Rivierkom
Crevassegeulen
Oeverwal
Rivierkom
Oeverwal

Karakteristiek 2: Rijksbeschermde buitenplaats

Belangrijkste landschappelijke ontwikkelingen op landgoed De Horte

Periode 1. Erve De Horte

1391 - 1649 Op de dekzandrug langs de oude Vechtmeander ligt erve De Horte met haar landbouwgronden.

Periode 2. Landgoed De Horte: formele aanleg (1649-1810)

1649 - 1667 Thomas Thomassen 'de Jonge' bouwt een spieker, een klein adelijk huis, en sticht daarmee landgoed De Horte en legt waarschijnlijk al in deze periode de eerste formele aanleg van tuin, park, lanen, hof en visvijvers aan. Het moet ook de periode zijn waarin de oude, verdwenen dorpenweg in zijn huidige lanenstructuur vorm krijgt.

1791 Johannes Matthias van Rhijn laat het eerste deel van het huidige landhuis bouwen.

Periode 3 Landgoed De Horte: landschapsstijl (1810-1973)

1810 - 1822 Johannes Wilhelmus van Rhijn (of huurder Joachim Ernst Mulert tot de Leemcule) bouwt het landhuis aan de achterkant uit (met de huidige Hortezaal en bovenverdieping) en brengt de eerste verlandschappelijking in met de slingervijver, het driepuntsbruggetje (<1818) en de monumentale middenlijn over de hof, het huis en naar de duiventil. Waarschijnlijk aangelegd door tuinarchitect Blum. Ook de latere huurder Petrus Fransiscus Helmich maakt een maand lang gebruik van de diensten van tuinarchitect Blum (1822).

1829 Verbouwing van het landhuis door Johan Adriaan baron van Fridagh en de aanleg van een oprit op de Poppenallee. Daarmee wordt de oude dorpenweg voorgoed een overbodigheid.

1858 Diderica Jacoba van Fridagh bouwt het huidige koetshuis en de theekoepel en legt het Engelse park met de parkbrug aan. De tuinarchitect is onbekend.

1892 Een nieuwe vleugel voor personeel en een oranjerie wordt voor Diderica Jacoba van Fridagh aan het huis gebouwd. Architect Koch maakt de tekeningen.

1905 Johanna Adriana Sichterman laat het Witte Huis, de druivenkas en de tuinschuur bouwen.

2000 Landschap Overijssel verlengt de slingervijver en takt deze aan op de Emmertochtsloot. Tevens worden de hooilanden afgegraven en wordt De Bleek achter het landhuis opgehoogd. In de hooilanden ten westen van het huis en in het Engelse Park worden met de overtollige grond aarden bulten aangelegd.

2010 Op het erf van de Horteboer bouwt Landschap Overijssel, deels ter vervanging van verdwenen bebouwing, een gereedschapsdepot, timmerschuur en hooiberg.

Periode 1. Erve De Horte (<1649)

De vroegste, bekende vermelding van De Horte is in 1391 als er nog geen sprake is van een landgoed, maar van een boerderij met landbouwgronden. In dat jaar schenkt Dirk Bruggeman vier hectare "opper Horten" met een boerderij (hofstede) in de buurtschap Emmen aan het Agnietenbergklooster in Zwolle. Hoelang zij het in bezit hebben gehad is niet helemaal duidelijk, maar in 1520 is het in ieder geval duidelijk dat de boerderij het eigendom is van Johan van der Zedde. Hij verkoopt het goed aan zijn zwager Joachim Splijtloff, die rechter is in de stad Zwolle, en daarna de aanduiding 'tot de Horte' gaat voeren. Waarschijnlijk gebruikt hij de boerderij De Horte al als buitenplaats en heeft hij voor zijn werk ook een woning in de stad zelf.

Periode 2. Landgoed De Horte: formele aanleg (1649-1810) door Thomas Thomassen en erven

Op het moment dat Thomas Thomassen 'de Jonge' en zijn vrouw Egbertje van Sonsbeeck in 1649 de boerderij De Horte kopen, wordt de transformatie naar een echte buitenplaats ingezet. Zijn vader, Thomas 'de Olde', is op dat moment eigenaar van landgoed Dieze (later landgoed Frankeler en Mataram genaamd). Het moet Thomas zijn geweest die na 1649 een klein adellijk huis, een spieker, bouwt en daarmee informeel landgoed De Horte sticht. Logischerwijs is dit ook de periode waarin de formele lanenstructuur wordt ontworpen en aangelegd. Bijzonder is dat deze lanenstructuur ook nu nog voor het grootste gedeelte goed zichtbaar is. Na de dood van zijn vrouw Gesina erven in 1717 de vier kinderen landgoed De Horte in gezamenlijk eigendom. In 1734 wordt de Horte te huur aangeboden door Theodorus Brouwer, zoals blijkt uit een advertentie in de Amsterdamse Courant van 27 november van dat jaar. In de advertentie wordt de aanleg beschreven. Deze bestaat dan uit een hofstede met koetshuis, een Hof, boomgaard, vijvers en visvijvers. Enkele generaties later erft Johannes Matthias van Rhijn landgoed De Horte. Hij breekt in 1791 het oude huis af en laat het eerste gedeelte van het huidige landhuis bouwen. In 1800 weet hij tevens het naastgelegen landgoed Frankeler (het vroegere landgoed Dieze en het latere landgoed Mataram) te kopen uit de erfenis van zijn achternicht Anna Aleida. Opvallend daarbij is dat beide landgoederen vanaf 1649 in bezit zijn gebleven van de erven van Thomas Thomassen 'de Olde' en 'de Jonge'. Nu zijn ze voor het eerst in hand van dezelfde eigenaar. Het is een familieband tussen beide landgoederen die in totaal 179 jaar zou duren. Johannes Matthias heeft zijn fortuin vergaard in Oost-Indië en doopt landgoed De Horte (tijdelijk) om tot Djokjakarta en landgoed Frankeler tot Mataram.

3. Landgoed De Horte: landschapsstijl door landschapsarchitect Blum (1810-1973)

Als Joannes Matthias van Rhijn in 1801 overlijdt, gaan beide buitenplaatsen over op zijn zoon Johannes Wilhelmus van Rhijn. Hij verhuurt het aan Joachim Ernst Mulert tot de Leemcule. Het lijkt er op dat Joachim in de tussentijd het huis heeft verbouwd. Dit is de periode dat het achterhuis (de huidige Hortezaal en de bovenverdieping) aan wordt gebouwd. Ook de parkaanleg gaat in deze periode een nieuwe fase in. Hoogstwaarschijnlijk heeft Joachim Ernst voor het inbrengen van verlandschappelijking in de formele aanleg tuinarchitect Blum uit Zwolle gevraagd. Blum woont dichtbij en houdt zich als één van de weinigen in deze periode bezig met driepuntsbruggetjes. Dat rond deze tijd de slingervijver en het driepuntsbruggetje op landgoed De Horte worden aangelegd, kan dan ook geen toeval zijn. Het driepuntsbruggetje van landgoed De Horte staat reeds in 1818 vermeld bij de kadastrale grensscheiding. Ten zuiden van het huis zien we in een hooiland een vierkant bouwsel ingetekend, dat een duiventil is geweest. Opvallend is dat het vrijwel op één lijn ligt met het huis, de brug naar de hof, de ronde vijver en de drie bruggetjes. Het is de monumentale middenlijn van landgoed De Horte. In het huis zit een lichte knikpunt in de middenlijn.

In 1821 wordt de Horte verhuurd aan Petrus Fransiscus Helmich. Petrus is de zoon van de eigenaar van landgoed Vilsteren. Op landgoed Vilsteren is zijn vader, Michael Helmich, tevens begonnen met een nieuwe landschappelijke parkaanleg. Ook daar wordt voor het ontwerp tuinarchitect Georg Anton Blum ingehuurd. Voor landgoed De Horte vraagt Petrus ook de diensten van Blum. Uit 1822 is er een kasboekje bewaart gebleven waarin staat opgeschreven dat Blum en een knecht voor ruim een maand kostgeld en daghuur betaald krijgen. Het is de jongste zoon, Derk Nicolaas van Rhijn die landgoed De Horte en landgoed Mataram erft. Hij woont zelf echter op buitenplaats De Beeze te Anckum en laat beide buitenplaatsen in 1828 veilen. Johan Adriaan baron van Fridagh en zijn vrouw kopen beide landgoederen op. De nieuwe eigenaren laten het huis grondig verbouwen, verkopen de Oost-Indische meubelen en maken een doorgang van de oprijlaan naar de Poppenallee. Daarmee wordt de doorgaande, oude dorpenweg voorgoed een overbodigheid.

In 1851 erft de jongste dochter Diderica Jacoba van Fridagh landgoed De Horte en vestigt zich op het huis. De Mataram wordt vanaf dat moment afgesplitst. Diderica Jacoba verandert veel op het landgoed. De tuinmanswoning annex koetshuis wordt gebouwd. Mogelijk op de fundamenten van het oude koetshuis. Getuige is een gevelsteen, J.J.L. van Fridagh 26 augustus 1858. De initialen zijn van Jacob Julianus Lodewijk, een neefje van Diderica Jacoba. In deze periode wordt ook het Engelse park aan de achterkant van landgoed De Horte aangelegd. Het is onbekend wie de tuinarchitect is. Foto's uit deze periode laten een rijke tuincultuur zien met kuipplanten en vazen. De watergang naast het tuinmanshuis is gedempt en de grote rechthoekige visvijver is vergraven. De Emmertochtsloot maakt nu deel uit van de aanleg met zijn slingerende vorm. Vanaf het huis loopt een slingerpad naar een brug die naar het eiland leidt. Aan de achterzijde van het huis staat een theekoepel die net als de parkbrug uit deze periode stamt, waarschijnlijk rond 1858 als het huidige koetshuis wordt gebouwd. In 1892 wordt er een nieuwe vleugel voor personeel en een oranjerie aan het huis gebouwd. Architect Koch maakt de tekeningen. Na het overlijden van Diderica in 1901 erft haar nichtje, Johanna Adriana Sichterman, landgoed De Horte. Zij laat in 1905 het Witte Huis bouwen voor haar man, welke dient als biljartkamer. Ook de druivenkas en tuinschuur in de hof dateren uit die periode. Na het overlijden van Johanna Adriana in 1930 erft haar zoon uit haar eerste huwelijk, Christiaan Johan Adriaan Greven, landgoed De Horte. Anna Cornelia Roëll koopt daarop landgoed De Horte in 1957. In 1973 wordt Stichting Overijssels Landschap eigenaar van het landgoed. Zij verlengen rond de eeuwwisseling de slingervijver en takken deze aan op de Emmertochtsloot. Tevens worden de hooilanden afgegraven en De Bleek achter het landhuis opgehoogd. In de hooilanden ten westen van het huis en in het Engelse Park worden met de overtollige grond aarden bulten aangelegd.

Georg Anton Blum (1765-1827)

Georg Anton Blum is in 1765 geboren in Weilburg (Duitsland) en komt uit een hoveniers- en tuinarchitectenfamilie. Op zeventienjarige leeftijd komt hij naar Den Haag, waar in die tijd zijn broer woont. Hij werkt zich zelf ook op als tuinarchitect en gaat in Zwolle wonen. Het is de periode dat de verlandschappelijking van de landschapsparken in de mode raakt. De stijl van Blum wordt gekenmerkt door een regelmatige ronde vormgeving, waarin hij slingerende paden en natuurlijk ogende vijvers ontwerpt. De vijvers voorziet hij bovendien vaak van een unieke vorm door een derde vijverarm toe te voegen. Kenmerkend is eveneens het gebruik van driepuntsbruggetjes. Voor deze tijd is dat fenomeen alleen rond Parijs bekend. Aan het begin van de negentiende eeuw werd hij door vele gegoede inwoners van Overijssel gevraagd om bij hun buitenbezit een park in de romantische landschapsstijl te ontwerpen. Zijn naam is onder andere bekend bij de ontwerpen van Windesheim, de Alerdinck, Boswijk en Het Gunne. Maar ook breder in Oost- en Noord-Nederland, zoals het Amelink in Enschede en de Fraeylemaborg in Slochteren. Blum is op 11 januari 1827 in Zwolle overleden.

Eigenarenlijst

Periode 1: Erve De Horte (<1649)

<1390 Dirk Bruggeman
1391 Agnietenbergklooster
1520 Robert van Ittersum
1566 Johan van der Zedde
<1584 Joachim Splijtloff 'tot de Horte'
1620 Jan Ailers (kinderen van)

Periode 2: Landgoed De Horte: formele aanleg (1649-1810)

1649 Thomas Thomassen 'de Jonge'
1667 Gesina Thomassen (gehuwd met Johan Brouwer)
1717 Johannes, Thomas, Theodorus en Gerhardus Brouwer
1740 Anna Roberdina Brouwer (gehuwd met Jan van Rhijn)
1789 Johannes Matthias van Rhijn
1801 Johannes Wilhelmus van Rhijn
1810 Joachim Ernst Mulert tot de Leemcule (huurder)

Periode 3: Landgoed De Horte: landschapstijl (1810-1973)

1821 Petrus Fransiscus Helmich (huurder)
1826 Derk Nicolaas van Rhijn
1828 Johan Adriaan baron van Fridagh
1851 Diderica Jacoba van Fridagh
1901 Johanna Adriana Sichterman
1930 Christiaan Johan Adriaan Greven
1957 Anna Cornelia Roëll
1973 Stichting Het Overijsselsch Landschap

Actuele Hoogtekaart Nederland met hierop weergegeven de belangrijkste elementen die dateren uit de eerste fase in landschapsstijl

Karakteristiek 3: Refugia voor flora en fauna

Waar met name na de Tweede Wereldoorlog het boerenland in de omgeving snel verandert, blijft het landschap op het landgoed nagenoeg onveranderd. De afgelopen eeuw zijn de hoge zandkoppen en de natte laagtes van landgoed De Horte (en Mataram) dan ook een toevluchtsoord geworden voor flora en fauna. Het zijn soorten die afhankelijk zijn van het natuurlijke watersysteem in het landschap. Op plekken waar kwel uittreedt of waar nog steeds stagnerend water wordt gevonden. Bij uittredend grondwater wordt bijvoorbeeld waterviolier, holpijp en moeraszegge gevonden. Maar ook soorten als rossig fonteinkruid en veldrus laten de aanwezigheid van natuurlijk opbollend grondwater zien. Meestal op de flanken van de zandkoppen. In stagnerende wateren wordt veenmos aangetroffen, waaronder geoord veenmos, haakveenmos en gewoon veenmos. In de rabattenbossen zijn het zompzegge en zwarte zegge die nog in de natste delen van de bossen voorkomen. Het zijn relicten uit nattere tijden. Door de diversiteit aan flora op de hoge en droge zandkoppen en de natte laagtes komt er ook een grote verscheidenheid aan fauna voor. Van dassen en eekhoorns in de bossen tot ringslangen en otters in de slingervijvers en de oude Emmertochtsloot. De oude bossen trekken tevens een breed scala aan vleermuissoorten en vogelsoorten, zoals de groene specht en bosuil. Langs de Emmertochtsloot broedt de ijsvogel nog en de verwachting is dat ook de rode wouw zich weer heeft gevestigd. Het zijn soorten die in de omgeving wijdverspreid zijn geweest, maar op de intensieve landbouwgronden niet meer hun plek kunnen vinden en nu de landgoederenzone als hun laatste toevluchtoord hebben. Door verdroging, en verzuring, versnippering, stikstofdepositie en drukte zijn ook daar inmiddels al soorten verdwenen. Bijvoorbeeld , waaronder draadrus en blaaszegge zijn verdwenen omdat zij behoefte hebben aan . Zij groeien onder minder zure omstandigheden en zijn hun plek kwijtgeraakt.
Dat laat zien dat er in de brede landgoederenzone veel natuur is om te koesteren, maar dat er ook werk aan de winkel is om dat laatste toevluchtsoord te behouden, uit te breiden en robuuster te maken.

Waarom vind Landschap Overijssel de natuurwaarde op landgoed De Horte bijzonder?

- Zeldzaamheid: De natuurwaarden van de Horte komen ook voor op andere past goed in de rest van de oudere landgoederen langs de (westelijke) Vecht en zijnis in die zin niet erg zeldzaam. De combinatie met uitgebreide natuurgraslandenhooilanden en de (relatieve) grip op het watersysteem zijn dan weer wel uniek.
- Oorspronkelijkheid: De oude graslanden langs de oude arm van de Vecht zijn een oorspronkelijk onderdeel in een verder ‘nieuwer’ landschap. De verdrogende nattere (broek)bossen zijn ook oude relicten van waarde.
- Zelfredzaamheid: De Horte is een landgoed wat voor een groot deel altijd gevormd is door mensenhanden. De verwachting is dan ook dat dat zo blijft, met name voor de parkstructuur.
- Intactheid: De natuurwaarden van de Horte hangen samen met de verschillende tijdlagen in de leefgebieden. De rabatstructuren hebben veel oorspronkelijk reliëf aangetast. Er is geen dominante tijdlaag aanwezig met bijbehorende leefgebieden, daarom is de score laag.
- Potentie: De verzuring van de zandgronden is lastig te stoppen, maar de kansen om via het watersysteem de verdroging tegen de gaan biedt potentie voor zowel de graslanden als de bossen.

	Zeldzaamheid	Oorspronkelijkheid	Zelfredzaamheid	Intactheid	Potentie
Huidig	3	2	1	1	2

Voormalig natte bossen

Op de Horte komen verschillende soorten bossen voor, met als gemene deler dat ze vrijwel allemaal aan het verdrogen zijn. Gezien de vele rabatten was de Horte juist vroeger bij uitstek een nat gebied met vele natte bossen. Enkele relictsoorten getuigen nog van dat verleden. Aan de randen van de natuurgraslanden nabij de uitkijktoren komt aan de ene kant elzenbroekbos voor en aan de andere een vochtig zachte berkenbos. Beide hebben een ondergroei van moeraszegge duidend op lichte buffering. Het berkenbos was vermoedelijk vroeger een berkenbroekbos, maar is nu sterk aan het verdrogen. Ook ten westen van het landhuis liggen nog voormalige natte bossen waar soorten zoals zompzegge en zwarte zegge het nog uithouden in de natte rabatten.

Bossoorten vochtige rijke bossen

In het gebied zijn enkele soorten aanwezig uit het vogelkers-essenverbond. Dat is een plantengemeenschap met soorten van vochtige, vrij voedselrijke bossen. De bodem is relatief rijk door grond-waterinvloed dat tot aan het maaiveld kan reiken. De waterstand kan in de loop van het groeiseizoen uitzakken. Soorten van dit bostype zijn vooral langs paden, en op opener delen binnen de bossen aangetroffen, voornamelijk ter hoogte van vlakvaaggronden. Kenmerkende aangetroffen soorten zijn aalbes, bosandoorn, kruisbes, vogelkers, hazelaar, iep en reuzenzwenkgras. Deze soorten hebben zich ook gevestigd op locaties met beleemde paden, wat het beeld van het oorspronkelijke verspreidingsgebied enigszins vertroebeld.

Bossoorten van het eiken-beukenbos

Eiken-beukenbos komt voor op droge tot matig vochtige, lemige zandgronden. In het onderzoeksgebied aangetroffen soorten zijn adelaarsvaren, bosanemoon, gewone salomonszegel, grote muur. Daarnaast zijn oude waarnemingen bekend van dalkruid en witte klaverzuring. Adelaarsvaren, gewone salomonszegel, bosanemoon en grote muur zijn oud-bosplanten. Oud-bosplanten komen voor op bosgroeiplaatsen van minstens 150 jaar oud. Deze zijn op de Horte voornamelijk in lanen te vinden. Soorten zoals de gele reus en gemarmerde galgspin zijn zeldzamere bewoners van oudere loofbossen die op de Horte gezien zijn. Een andere soort die als kenmerkend voor het eiken-beukenbos kan worden beschouwd is Lelietje der dalen, al is deze ook vaak als stinzenplant aangeplant.

Lanen en oude bossoorten

Karakteristiek voor de Horte zijn oudere laanbomen en daarmee waardevolle habitatswaar zeldzame paddenstoelen en vleermuizen voorkomen. Vaakeelal zijn oude bossoorten ook nog vooral in lanen te vinden omdat het bos zelf ongeschikt is geworden voor deze soorten. Juist ook de lindenlanen, met hun goed verteerbare strooisel, vormen een leefgebied voor heeft nog redelijk wat interessante soorten zoals annemoonsoorten en kruidenworden onder zich.

Waterrijk landgoed

Grachten, poelen, waterlopen, met watergevulde rabatten zorgen voor veel water waar de ringslang en haar prooien (kikkers, padden, salamanders en andere amfibieën) zich thuis voelen. Het Moerasduiveltje, een zeldzame nachtvlinder waarvan de larve van oeverzegge eten, komt op de Horte voor. Ook de veelal aan waterrijke vochtige bossen gebonden sierlijke kamlangpoot is een bewoner van het landgoed.

Natuurgraslanden

Langs de Emmertochtsloot liggen natuurgraslanden. Op het meerendeel van de natuurgraslanden zorgen runderen voor begrazing en op kwelrijke plekken wordt er gehooid. Daar komen soorten voor zoals de dwergmuis, grauwe klauwier en de roodborsttapuit. De natuurgraslanden zijn gebufferd met kwelwater. Dit levert al fraaie graslanden op met karakteristieke vegetatie zoals blauwe zegge en geoord veenmos. Andere aanwezige soorten zijn blauwe zegge, blauw glidkruid, echte koekoeksbloem, egelboterbloem, hazenzegge, kale jonker, moerasstruisgras, schildereprijs en zwarte zegge. Op plekken waar de buffering minder is overheerst pitrus nog geregeld.

Rust

De rust van de Horte geeft ruimte aan een aantal schuwere soorten om hier tot vestiging en voortplanting te komen. Zo heeft de otter zich in de afgesloten Engelse Tuin gevestigd en gebruiken grote zilverreigers hetzelfde cultuurhistorische element als slaapplaats. In de rustigere bosvakken zijn al enkele jaren broedende raven te vinden en de rode wouw vestigt zich ook in omliggend bos.

Rossig fonteinkruid
Vogelkers-essenverbond
IJsvogelhabitat
Ringslanghabitat
Zacht berkenbos
Rustgebied
Cluster zwarte zegge
en zompzegge
Cluster moeraszegge
Rustgebied
Dassenburgt
Natuurlijk nat grasland
Slaapplaats
grote zilverreiger
Rustgebied
Otterhabitat
Natuurlijk nat grasland
Natuurlijk nat grasland
Rustgebied

Karakteristiek 4: Beleving, zichtbaarheid en recreatieve infrastructuur

Karakteristiek aan de Horte is dat het een onderdeel is van de landgoederenzone tussen Dalfsen en Zwolle. Het sluit naadloos aan op landgoed de Mataram, wat grenst aan landgoed Den Hoonhorst en dat landgoed grenst weer aan Landgoed Den Berg. De Horte voelt daarom veel groter dan het in werkelijkheid is.

De Horte is echter wel de meest gebruikte startplek van deze drie landgoederen. Het heeft namelijk een eigen entree en is meer ingericht op publiek. De gebruikerswaarde – de mogelijkheid tot het benutten van het gebied voor meerdere gebruikersgroepen – op de Horte is dan ook hoog. De grote parkeerplaats aan de Poppenallee met haar vlakken nodigt bezoekers uit en maakt het meer tot een eigen locatie dan de andere landgoederen. De wandelpaden brengen je over vrijwel alle gronden van de Horte en zijn gekoppeld met een rondje langs de Mataram. De opengestelde Franse Tuin is een trekker voor bezoekers. Het uitkijkplatform dat uitkijkt over de emmertochtsloot en natuurgraslanden helpt bezoekers om het landgoed te beleven.

De belevingswaarde – de mogelijkheid tot het beleven van het gebied – is eveneens hoog voor landgoed de Horte. Afwisseling wordt meestal hoog gewaardeerd in natuurgebieden, en dat is er op de Horte volop! Er zijn weiden, akkers, bossen, hakhout, vee, lanen, tuinen en nog meer. Ook de bebouwing hier is van belang. Het daadwerkelijk aanwezig zijn van een landhuis of boerderijen op een landgoed voldoet aan de algemene perceptie van een landgoed. Het is daarmee voor veel mensen een ‘typische’ locatie om naar toe te gaan. Het behoeft om het te geheel beleven niet veel uitleg. Echter zou wat meer uitleg en informatie de beleving wel kunnen versterken door mensen meer te laten zien dan ze standaard waarnemen. De meeste mensen herkennen hakhout bijvoorbeeld niet, maar dat is wel een bijzondere waarde van het landgoed. En zodra je het weet voegt het weer extra belevingswaarde toe!

De narratieve waarde – het verhaal van het landgoed – is rijk. Het is een oude locatie en dat is aan van alles te zien. Denk hierbij aan sommige enorme oude bomen, maar ook aan de gebouwen zoals de Horteboer. Het is voor veel mensen een leesbaar landschap met de lanen, huis en tuin. Hier kan het verhaal echter ook versterkt worden door mensen echt mee te nemen in ons werk. Op de Horte komen veel van de taken van Landschap Overijssel samen. Mensen daar beter in meenemen is een mooie kans die er nog voor ons ligt.

Redenen voor mensen om de natuur in te gaan kan je clusteren tot verschillende ‘motiefgroepen’. Voor sommige groepen is de natuur met name een prettig wandeldecor om samen met vrienden/familie van te genieten. Andere groepen bezoeken de natuur of een landgoed om rust te vinden. En weer anderen willen juist wat leren over natuur en landschap. De Horte wordt vooral gebruikt voor mensen die rust zoeken (ookwel motiefgroep ‘’er tussen uit’’ genoemd) en bezoekers die iets willen leren (motiefgroep ‘’interesse’’). Voor de groep die gezellig met vrienden op pad willen zijn de voorzieningen nu wat beperkt. Wat meer informatie en ook interactie voor kinderen zou de Horte aantrekkelijker maken voor families.

Wat bijzonder is aan De Horte, en waar Landschap Overijssel trots op is, is de Horteploeg. Een enthousiaste groep vrijwilligers die jaarrond elke week een ochtend de handen uit de mouwen steekt voor het onderhoud van de tuinen, de bossen en landschapselementen van Landschap Overijssel in de beheereenheid Horte. Met deze vorm van vrijwilligerswerk dragen mensen hun steentje bij aan natuur- en landschapsbeheer en hebben een bijzondere manier van natuurbeleving.

Drukteonderzoek uit 2022 via een infraroodtellertje: typisch zondagsgebied (aantallen twee keer zo hoog als doordeweeks). Drukker in het najaar. 1 meetpunt is een gebrek (gaf zo’n 50.000 aan). Schatting van bezoekersaantallen van 150.000 tot 200.000 bezoekers per jaar.

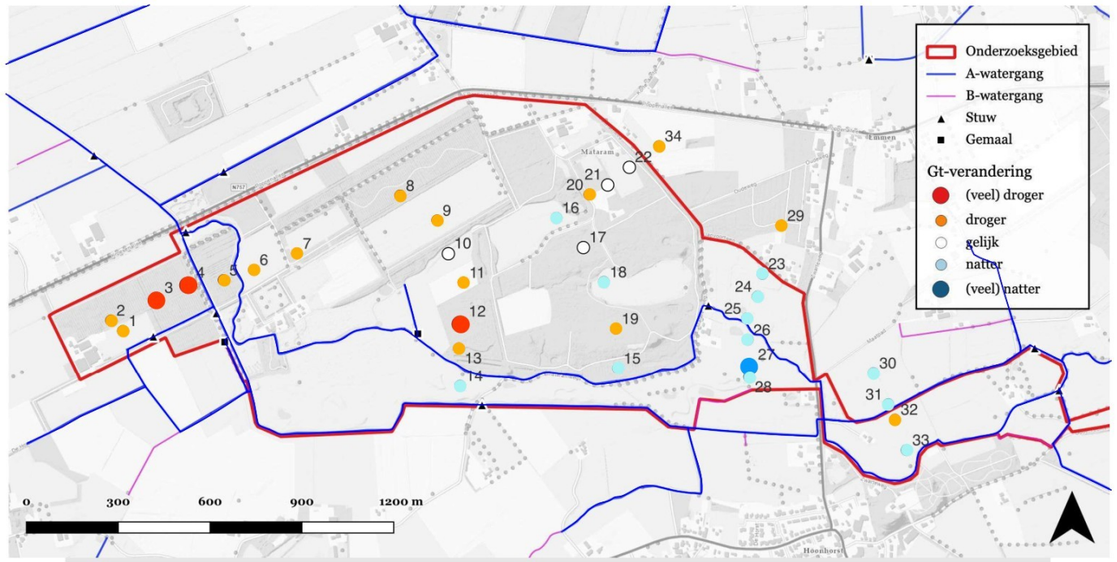

Poppendallee
Kroesenallee
Parkeerplaats
Wandelroutes openbaar
Wandelroutes openbaar
Wandelroutes openbaar
Wandelroutes openbaar
Parkeerplaats
Wandelroutes exclusief
Emmertochtsloot

Wat komt er allemaal op landgoed De Horte af?

De ingrepen in het natuurlijke systeem van de afgelopen twee eeuwen hebben er voor gezorgd dat de dekzandrug waar landgoed De Horte en landgoed Mataram op liggen haar natuurlijke robuustheid is verloren. Dat brengt de afgelopen decennia, maar zeker ook in de toekomst een behoorlijk aantal gevolgen met zich mee. Versterkt door de verwachte klimaatuitdagingen die in de toekomst gaan plaatsvinden heeft dat gevolgen voor ecologie, voor het groene erfgoed, maar ook voor de verdiencapaciteit van het landgoed.

Waterhuishouding voor ecologie en groen erfgoed

Door de verdroging van de dekzandrug neemt de sponswerking op het omliggende landschap af. Daardoor isde ecologie behoorlijk onder druk komen te staan. Door de scheiding van de landbouw- en de natuursloot is de grondwaterstand rondom de Emmertochtsloot enigszins stabiel geworden, maar tegelijkertijd zorgt doorgraving en bemaling van de dekzandrug ervoor dat het niet lukt om ook daar het grondwaterpeil hoog te houden. Bovenop de dekzandrug is het daardoor te droog. Maar ook aan de flanken wordt het water te snel afgevoerd. Voorheen natte graslanden vallen te snel droog en het wordt duidelijk dat het afgraven van deze graslanden niet voldoende is geweest om de natte situatie weer terug te brengen. Voor herstel van de waterhuishouding is het wenselijk dat ook het waterpeil in de dekzandrug omhoog wordt gebracht.

Kaartje van verdroging in 2024 ten opzichte van 1979.

Aftakelen van groen erfgoed

De oude bomen die landgoed De Horte karakter geven, gaan richting hun natuurlijk ouderdom. Maar waar voorheen werd gedacht dat de lanen, parkbossen en solitaire bomen nog enkele decennia vitaal zouden blijven, wordt nu zichtbaar dat de verdroging van de dekzandrug, de droogte in het klimaat tussen 2019 en 2023 en het extreem natte weer van 2024 hun tol eisen op het groene erfgoed. Bomen gaan voortijdig dood en zorgen voor onveilige situaties op landgoed De Horte. Het is een Rijksbeschermde buitenplaats die daardoor voortijdig in verval raakt. Maar hoe zorgen we ervoor dat niet al het groene erfgoed dat landgoed De Horte zo karakteristiek maakt in één keer verdwijnt en opnieuw moet worden aangepakt? Zie ons “droombeeld 2: Fasering in het Rijksbeschermde groene erfgoed”, waarin we de visie geven hoe wij daar als terreinbeheerder mee om willen gaan.

Elk gebouw een passende functie

De naam van de landbouwschuur zegt het al: hier werd gewerkt. Ook in de toekomst blijven hier werkplekken voor medewerkers van Landschap Overijssel. De landbouwschuur krijgt er een functie bij, namelijk ontvangst van grotere groepen waarvoor in het hoofdhuis onvoldoende ruimte is. In het verleden is voor het voormalige biljarthuis ofwel het Witte Huis al de bestemming van vakantieverblijf gekozen. Ook het tuinmansverblijf zal de functie van vakantieverblijf krijgen. Het landgoed heeft een aantal zeer karakteristieke gebouwen. Door wisselingen in gebruik zijn zowel het koetshuis als het tuinmansschuurtje leeg komen staan. De landbouwschuur is al jaren lang in gebruik als kantoor en heeft inmiddels te maken met achterstallig onderhoud. Ook past de huidige indeling van het gebouw en veel kleine ruimtes niet bij het oorspronkelijk gebruik van een schuur.
Voor alle gebouwen geldt dat het streven is om zowel de karakteristiek van de Rijksmonumenten als de karakteristiek van de Rijksbeschermde buitenplaats intact te laten, de oorspronkelijke (onder)delen te behouden en het toekomstige gebruik tot haar recht te laten komen. Het gebouw bepaalt daarbij wat er mogelijk is voor de functie. In droombeeld 3 is uitgewerkt hoe wij vorm geven aan onze ambities voor de gebouwen.

Gebouwen met hun huidige functie:
A. Huis de Horte in gebruik als kantoor.
B. Landbouwschuur in gebruik als kantoor.
C. Horteboer in gebruik als woning en kantoor.
D. Koetshuis in gebruik als woning.
E. Tuinschuurtje staat leeg.

Duurzame energievoorziening

Ook op De Horte wil Landschap Overijssel de verantwoordelijkheid nemen om een bijdrage te leveren aan de energietransitie. Dit vanuit het principe dat het landgoed zich door de tijd altijd heeft aangepast aan de uitdagingen die er in de geschiedenis zijn geweest. Uiteraard is het wel een uitdaging om een goede balans te vinden tussen toevoegingen aan het landgoed (in de vorm van isolatie en zonnepanelen) en behoud van het authentieke karakter.
Het restaureren en verbouwen van oude gebouwen geeft voordelen om tegelijkertijd ook de verouderde energievoorziening aan te passen. Maar ook de oudere gebouwen, zoals landhuis De Horte en (een gedeelte van) de boerderij Horteboer willen we meenemen naar een duurzame energievoorziening.
Vanuit de gedachte dat alle energie die wordt bespaard, ook niet opgewekt hoeft te worden, is in 2023 en 2024 gewerkt aan isolatie van wanden en beglazing in het landhuis en de boerderij. In Droombeeld 3 is uitgewerkt hoe wij verder vorm geven aan onze ambities voor duurzame energievoorziening.

Landbouwpacht in relatie tot onze ambities

De toekomstige landbouw zal er één zijn waarin op een meer natuurinclusieve manier wordt geboerd. Dat kan aan de ene kant zijn met akkerbouw en aan de andere kant met hooilandbeheer en extensieve graslandbeweiding met vee. De uitdaging is om daarbij de natuurwaarden zo hoog mogelijk te laten zijn en tegelijkertijd rendabele landbouw te bedrijven. Met pachter(s) die daar op een innovatieve manier aan bij willen dragen en die op dezelfde manier over (regeneratieve) landbouw nadenken als wij dat doen. Daardoor kan de landbouw op de dekzandrug niet alleen een voorbeeld voor onze eigen landgoederen worden, maar ook voor andere landgoederen en agrarische ondernemers die dezelfde stap willen zetten.

Beleving als visitekaartje

De toegankelijkheid van het landgoed is iets wat de komende decennia in beweging gaat komen. Door vergrijzing en een grotere behoefte om buiten te recreëren zal landgoed De Horte een aanpassing in de infrastructuur tegemoet gaan. Om als stichting onze inclusiviteit uit te dragen zetten we in op grote en kleine wandelingen voor jong en oud. Dat betekent ook dat we onderzoeken op welke manier we onze infrastructuur kunnen inrichten, hoe we het verhaal van Landschap Overijssel vertellen, waarmee we de 'oude' reuring en interactie op gang brengen en op welke manier dat passend is bij de Rijksbeschermde buitenplaats en aan onze eisen voor potentiële natuurverstoring doet. Tegelijkertijd willen we op een ingetogen manier beter beleefbaar zijn vanaf de doorgaande weg en nadenken over een interessantere fietsroute van Dalfsen naar Zwolle door de gedachte van de oude dorpenweg in te brengen. De uitdaging is om bij het faciliteren van deze ontwikkelingen de balans op landgoed De Horte goed te bewaren. Onze ambities zijn uitgewerkt in Droombeeld 5.

Landbouwpacht in relatie tot onze ambities

Landbouw en pacht zijn altijd onderdeel geweest van het landgoedmodel. De toekomstige landbouw zal er één zijn waarin op een meer natuur-inclusieve manier wordt geboerd. Op De Horte blijft ruimte voor akkerbouw, weilanden en extensieve graslandbeweiding met vee. De uitdaging is om daarbij de natuurwaarden zo hoog mogelijk te laten zijn en tegelijkertijd rendabele landbouw te bedrijven. Zie verder Droombeeld 6.

DEEL 2

Droombeelden

Droombeeld 1: Herstel van natuurlijk watersysteem (samen met landgoed Mataram)

Natuurlijk watersysteem

Stip op de horizon is dat we naar een duurzaam natuurlijk systeem willen werken. Daarvoor is hydrologisch herstel nodig. Als het aan Landschap Overijssel ligt, worden water en bodem sturend. Dat zal tot gevolg hebben dat bepaalde delen van ons terrein natter worden. Om water en bodem sturend te laten worden, zijn diverse maatregelen denkbaar.

Gebiedsproces nodig

Landschap Overijssel is slechts één van de belanghebbenden in dit watersysteem. Er is een gebiedsproces nodig om samen met omliggende grondeigenaren en het waterschap na te denken over het watersysteem van de toekomst. Vervolgens zal het waterschap bepalen hoe het toekomstige beheer van watergangen en kunstwerken eruit komt te zien. Voor de toekomst van het watersysteem verwijst deze visie dan ook naar het proces Haarvaten op Peil. In het proces Haarvaten op Peil wordt gebruik gemaakt van de landschapsecologische systeemanalyse, ofwel LESA, die is uitgevoerd door Ecogroen in opdracht van Landschap Overijssel en landgoed Mataram en in samenwerking met Waterschap DOD.

Maatregelen die geen effect hebben op terreinen van deren kunnen op korte termijn uitgevoerd worden. Maatregelen die effect hebben op derden worden in het gebiedsproces besproken. Het is nog onduidelijk welke partij het gebiedsproces gaat organiseren.

Droombeeld 1: Herstel van natuurlijk watersysteem (samen met landgoed Mataram)

Legenda

Crevassegeul

Aardkundige eenheden

Riviervlakte

Oeverwal

Rivierkom

Rivierduin

Crevassegeul

Riviervlakte

Crevassegeul

Riviervlakte

Rivierkom

Oeverwal

Rivierkom

Rivierduin

Rivierkom

Oeverwal

Crevassegeulen

Droombeeld 2: Fasering in het Rijksbeschermde groene erfgoed

Met het herstel van het natuurlijke systeem zetten we tevens in op een nieuwe fasering van het groene erfgoed op landgoed De Horte. Ons droombeeld daarbij is dat ons groene erfgoed volledig in balans is met het nieuwe watersysteem. Op dit moment is er veel groen erfgoed dat tegelijkertijd is aangeplant en daardoor ook nu op hetzelfde moment hun natuurlijke ouderdom hebben bereikt. Als het waterpeil in de toekomst verhoogt gaat worden, betekent dat dat lanen, parkbossen en solitaire bomen versneld gaan uitvallen. (Laan)bomen zijn vitaal als ze jonger dan 50 jaar zijn. Dan kunnen ze vrij gemakkelijk een grondwaterstijging van 30 centimeter aan. Oudere bomen hebben daar meer last van. Met name beuken en eiken hebben last van grondwaterstijging. Ons droombeeld is dat landgoed De Horte met haar groene erfgoed een vitale en karakteristieke indruk achter laat en tegelijkertijd met een fasering continu wordt verjongd. We gaan daarbij uit van drie fasen van dertig jaar oud. Deze fasering is verbeeld op de kaart bij droombeeld 2 “Fasering in het Rijksbeschermde groene erfgoed”.

Bij herplant kiezen we voor klimaatbestendige soorten die passen bij het gedachtegoed van de parkaanleg.

We gaan onderzoeken of het mogelijk is om weer zichtbaar water in de gracht rondom de hof te krijgen. Grondwateronderzoek heeft aangetoond dat de gracht zelf in principe niet droogvalt, maar dat er water in de dikke strooisellaag van de gracht blijft staan.
Ons droombeeld is dat we het hooiland ten westen van de landbouwschuur terugbrengen in haar oude vorm. Dat betekent dat de verhogingen die rond het jaar 2000 zijn opgeworpen, afgegraven worden. En dat de nieuw ingepaste slingervijver haar oorspronkelijke bedoelde uitstraling weer terugkrijgt en dat er vanaf de landbouwschuur een fantastisch uitzicht over de bloemrijke en faunarijke hooilanden komt. We houden daarbij de flauwe oevers, zodat ook de otter en de ringslang hun weg kunnen blijven vinden.

In het verleden werd er op de werkochtend van de vrijwilligersploeg geparkeerd in de laan naar het erf. Dat is niet meer de bedoeling. Zo voorkomen we schade aan de laanbomen.

Droombeeld 2: Fasering in het Rijksbeschermde groene erfgoed

Droombeeld 3: (Her)gebruik van Rijksmonumentale gebouwen (incl. energie)

Een passende functie voor elk gebouw

We hebben het droombeeld dat alle gebouwen een functie hebben die bij het gebouw past zonder dat we daarvoor uit hoeven te breiden. Waarbij het hoofdhuis ook echt als hoofdhuis wordt gezien en de Landbouwschuur en het Koetshuis nevenfuncties hebben. En waarbij we de oorspronkelijke (onder)delen hebben weten te behouden, zodat zowel de karakteristiek van de Rijksmonumenten als de karakteristiek van de Rijksbeschermde buitenplaats intact zijn gelaten. Om te controleren of de historische gebouwen tegen de (hernieuwde) waterstandverhoging kunnen voeren we een nulmeting voor de gebouwen uit.
Op de visiekaart staat welk gebouw welke functie krijgt.
Het tuinschuurtje in de Franse tuin heeft 25 jaar lang dienst gedaan als verblijf voor de tuinman van De Horte. Sinds de tuinman is gepensioneerd, staat het huisje grotendeels leeg. Landschap Overijssel heeft het plan om het tuinhuisje geschikt te maken voor overnachting. Op die manier kunnen gasten het landgoed op een hele bijzondere manier beleven.

Overwegingen bij gemaakte keuzes voor de gebouwen: Het historisch gebouwenensemble staat in de juiste zone op het landgoed. Namelijk de iets hogere en droge dekzandkop. Met de nieuwe toevoegingen van het gereedschapsdepot en de timmerschuur op het erf van de Horteboer is deze zone volgebouwd. Op andere plekken in het landgoed, de lagere en natte plekken, is bebouwing niet logisch. Daarom zetten we in de toekomst in op het gebruik van de bestaande gebouwen en voegen geen nieuwe gebouwen toe.

Duurzame energievoorziening

Voor de energievoorziening van onze gebouwen, hebben we de ambities om:

- Energie te besparen
- Voor 80% van het gas af te gaan
- Voor een zo groot mogelijk deel zelfvoorzienend te worden, zonder afbreuk te doen aan de cultuurhistorische waarden van de Rijksbeschermde buitenplaats.

Duurzame energie: onderzoeksresultaten en eerste keuzes

Momenteel worden het huis, de landbouwschuur en het koetshuis verwarmd met gasketels. Voor deze gebouwen is onderzocht wat de meest passende vormd van toekomstbestendige energievoorzieningen is die past bij de waarden en uitstraling van de Rijksmonumentale gebouwen en buitenplaats.

Energiebesparing

Ons doel is energie te besparen door slim gebruik van de gebouwen. Want alle energie die we besparen, hoeft niet opgewekt te worden. Net zoals in het verleden, gaan we de luiken weer gebruiken om in de zomer opwarming door de zon te beperken. Dat scheelt energieverbruik van airco's. Op dagen waarop de energievraag hoog is (zeer koude of zeer warme dagen) en tegelijkertijd de bezettingsgraad van kantoorplekken relatief laag is, is het de bedoeling om 1 gebouw te sluiten om energiekosten te besparen. Het gaat met name om de vakantieperiodes, de woensdagen en soms de vrijdagen. Doel is enerzijds meer ontmoeting en anderzijds energiebesparing. Ook werken we aan energiebesparing door isolatie van de wanden, daken en beglazing van de gebouwen.

Hybride systeem voor verwarming en koeling

We schatten in dat de landbouwschuur energieneutraal kan worden na grondige isolatie en met toepassing van een luchtwarmtepomp en zonnepanelen op dak.

Voor het huis en het koetshuis kiezen we voor een hybride energiesysteem. Voor de basis verwarming en koeling willen we in de toekomst een luchtwarmtepomp gebruiken. Voor de piekmomenten in de winter zal de bestaande gasgestookte CV bijschakelen.

Energieopwekking

Het toekomstig geschat stroomverbruik voor de basis verwarming en koelen (80%) is ca 46000 Kwh per jaar. Landschap Overijssel heeft onderzocht wat de voor- en nadelen zijn van diverse installaties.
Een aquathermie systeem in de vijvers achter het huis heeft als voordeel dat het een vrij constante hoeveelheid energie kan leveren. De nadelen zijn ecologische verstoring van de vijvers en te hoge kosten van de installatie. Vanwege deze nadelen is deze optie afgevallen.
Een bodemenergiesysteem heeft ook als voordeel dat het een vrij constante hoeveelheid energie kan leveren. Aangezien De Horte op korte afstand van drinkwaterwingebied 'Vechterweerd' ligt, zouden er 5 bronnen moeten worden gemaakt. Dit vraagt een te hoge investering.
Energieopwekking met mini windmolens (ashoogte 15 meter) heeft als voordeel dat de opwek vrij constant is en wat hoger in de winter, dat sluit goed aan bij het energieverbruik. Echter is uit onderzoek gebleken dat de windsnelheden op De Horte onvoldoende zijn voor mini windmolens. Daarom valt deze optie af.
Tot slot is opwek van duurzame elektriciteit met zonnepanelen onderzocht. Op het dak van de landbouwschuur kan naar schatting 1/6 van het verbruik opgewekt worden. De panelen worden aan de zuidzijde geplaatst, waardoor het karakteristieke beeld van het gebouw niet aangetast wordt.
Op de oostzijde van het dak van het depot zijn wellicht ook mogelijkheden voor panelen. Er is nader onderzoek nodig naar de noodzaak en wenselijkheid vanwege de cultuurhistorische waarden van het erf. Op de overige gebouwen vinden we zonnepanelen niet wenselijk vanwege het monumentale karakter.
Op de visiekaart is een zoekgebied aangegeven voor een opstelling van zonnepanelen op de akker. Er is nader onderzoek nodig hoeveel panelen daar wenselijk zijn, hoe de zonnepanelen goed ingepast kunnen worden in het landschap en of de kosten en opbrengsten acceptabel zijn. Onderdeel van de uitwerking van deze ideeën is ook onderzoek naar de mogelijkheden van energieopwekking uit biomassa die als restproduct uit onze terreinen komt.

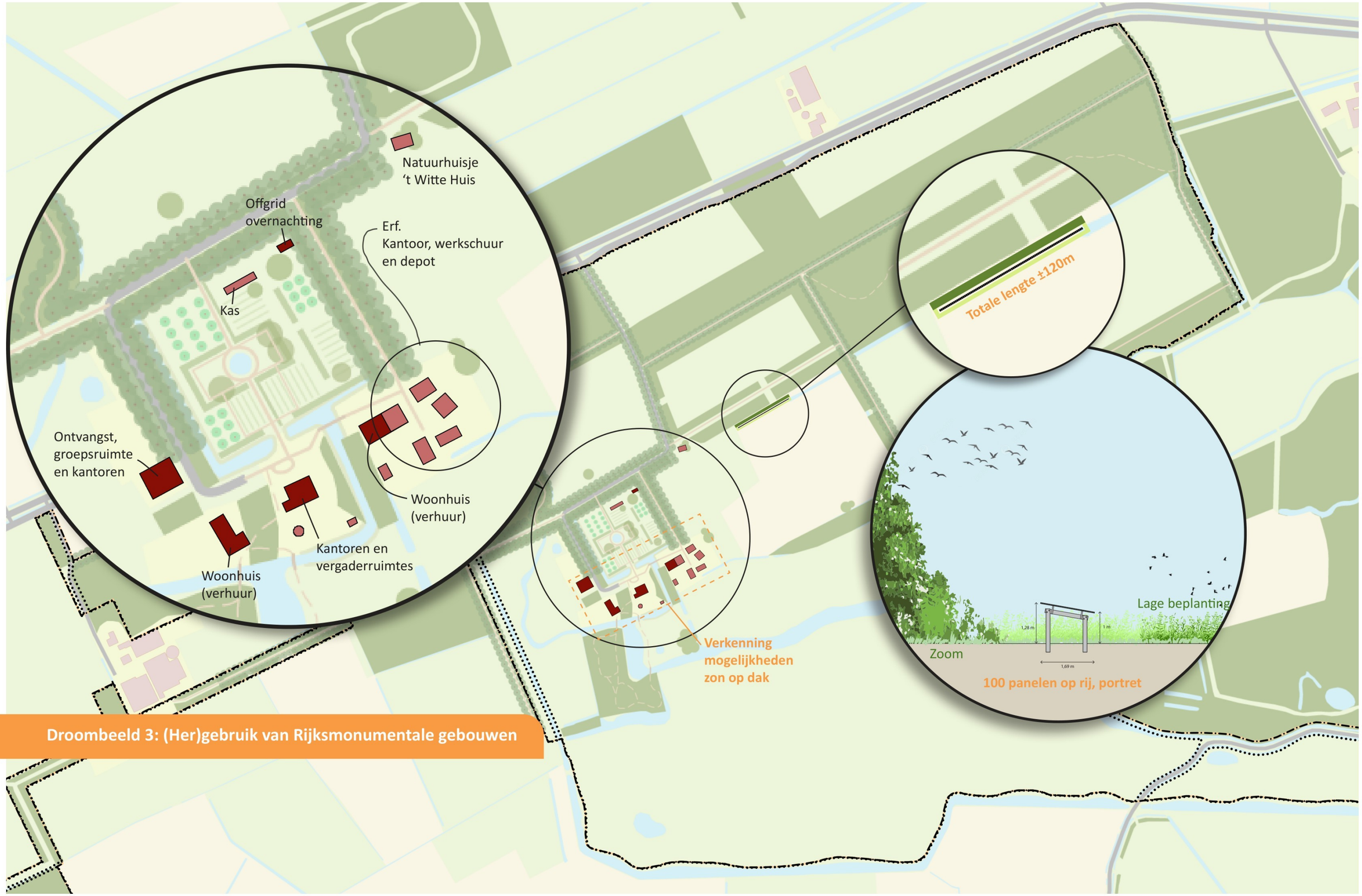
Overwegingen bij gemaakte keuzes voor de energievoorziening: De basis van het onderzoek ligt in de Energievisie die Landschap Overijssel in 2017 heeft opgesteld. We werken nog steeds vanuit de drie principes van die energievisie:

- 'Zaaien': communicatie over nut en noodzaak van opwekking van duurzame energie.
- 'Planten': goede ruimtelijke inpassing van installaties. En investering in het landschap in de directe omgeving van de installatie. En het beperken van ecologische effecten.
- 'Oogsten': daadwerkelijke opwekking van energie op onze gebouwen en in onze terreinen.

Een nieuwe vorm van energievoorziening vraagt ook om een nieuwe ruimtelijke inpassing. Daarbij zetten we niet in op opvallende architectonische oplossingen, maar zoeken het in de bestaande structuren en kiezen voor de onopvallende weg.

Herstel van de omgeving van de landbouwschuur

Rondom de landbouwschuur willen we de originele parkaanleg herstellen. Dat betekent dat de lindes die onderdeel zijn van het originele ontwerp weer de ruimte krijgen en dat doorgeschoten coniferen, heggen en andere beplanting die later is toegevoegd wordt verwijderd. Zo komt er weer ruimte rondom de landbouwschuur zoals dat past bij het functioneel gebruik van een schuur. Bij de landbouwschuur realiseren we 4 extra parkeerplaatsen, aansluitend aan de bestaande parkeerplaats en op de bestaande verharding. Deze parkeerplaatsen zijn nodig voor de ontvangst van grotere groepen in de landbouwschuur. Ook voorkomen we met deze parkeerplaatsen dat bezoekers er vrijwilligers in de lanen parkeren. Parkeren in de lanen willen we namelijk niet meer omdat het schadelijk is voor de laanbomen.

Droombeeld 3: (Her)gebruik van Rijksmonumentale gebouwen

Droombeeld 4: Op weg naar robuuste natuur (incl. zonering)

Eigenlijk kunnen we de maatregelen voor robuuste natuur op de Horte samenvatten in een paar stelregels:

- Watersysteem inzetten voor tegengaan verdroging bossen en langzaam stukken vernatten (elzen, berkenbossen). Dit via bemaling en afdammen rabatten.
- Kwelwater in de natuurlijk natte graslanden behouden en versterken
- Rust behouden voor zeldzame voortplantende dieren

Dan komen we bij de volgende droom:

- We zien een halfopen landschap voor ons van natuurlijke natte graslanden met spontane ontwikkeling van elzenbroekbos, ruigtes en braamstruwelen.
- Ten zuiden van de oude Emmertochtsloot zien we natuurlijke natte graslanden die bont kleuren van de echte koekoeksbloem, kale jonker, blauwe zegge, egelboterbloem en het terrein heeft de pitrussenfase achter zich gelaten. Het is er één grote drukte in de lucht: talloze vlinders, libellen, zweefvliegen en bijen vliegen op en af. De vernatting heeft ook gezorgd voor meer plekken voor eenden en watervogels zoals de watersnip om hier hun plek te vinden. De draadrus en blaaszegge zijn ook weer gevonden! Afhankelijk van het toekomstig grondwaterpeil wordt passend beheer gekozen. Dat wordt uitgewerkt in het beheerplan Horte.
- Tussen de hogere zandkoppen en de lagere graslanden hebben zich prachtige broekbossen ontwikkeld waar amfibieën leven en de kleine bonte specht van berk naar berk vliegt. De ondergroei is weer goed op gang gekomen met moeraszegge, zompzegge en zwarte zegge. Deze nattere bossen bieden nu ook weer ruimte aan de otter, waarmee het in het gehele systeem voor de wind gaat.
- Door goed uitgedacht laanbeheer en ook vervanging van laanbomen door strooiselrijke soorten zoals lindes hebben kwetsbare relictpopulaties zoals witte klaverzuring het vol kunnen houden en breiden zich langzaam uit.
- Voor alle bospercelen geldt dat natuurwaarden, cultuurhistorische waarden, belevingswaarden en productiewaarden bij elkaar komen. Op de visiekaart is onderscheid gemaakt tussen bospercelen waar het accent voor het bosbeheer op natuur ligt en percelen waar het accent in het beheer op cultuurhistorie ligt. In de bossen waar het accent van het bosbeheer op natuur ligt, vinden we oudere, deels dode, eiken en beuken die plek bieden aan vleermuizen, spechten en boommarters.
- Op de weilanden op de Horte streven we naar natuur-inclusieve landbouw. Het landbouwkundig gebruik gaat hand in hand met meer biodiversiteit. In ons droombeeld zien we kruidenrijke graslanden voor ons, vol met pinksterbloemen, rode klaver, scherpe boterbloem, smalle wikke en grasmuur. Het zoemt er op los en tussen het vee en er huppen spreeuwen.
- In de toekomst is er in het rustgebied aan de zuidzijde ruimte voor spontane ontwikkeling of uitbreiding van elzenbroekbos, rietruigtes en meidoorn en sleedoornstruweel. De ambitie is dat 90% van de vegetatie grazig blijft en korter dan een meter.
- We creëren/versterken mantel-zoom vegetaties. Pluksgewijs langs het pad achter het Witte Huis. En robuuster op andere locaties (uitwerking in beheerplan)

De ijsvogel

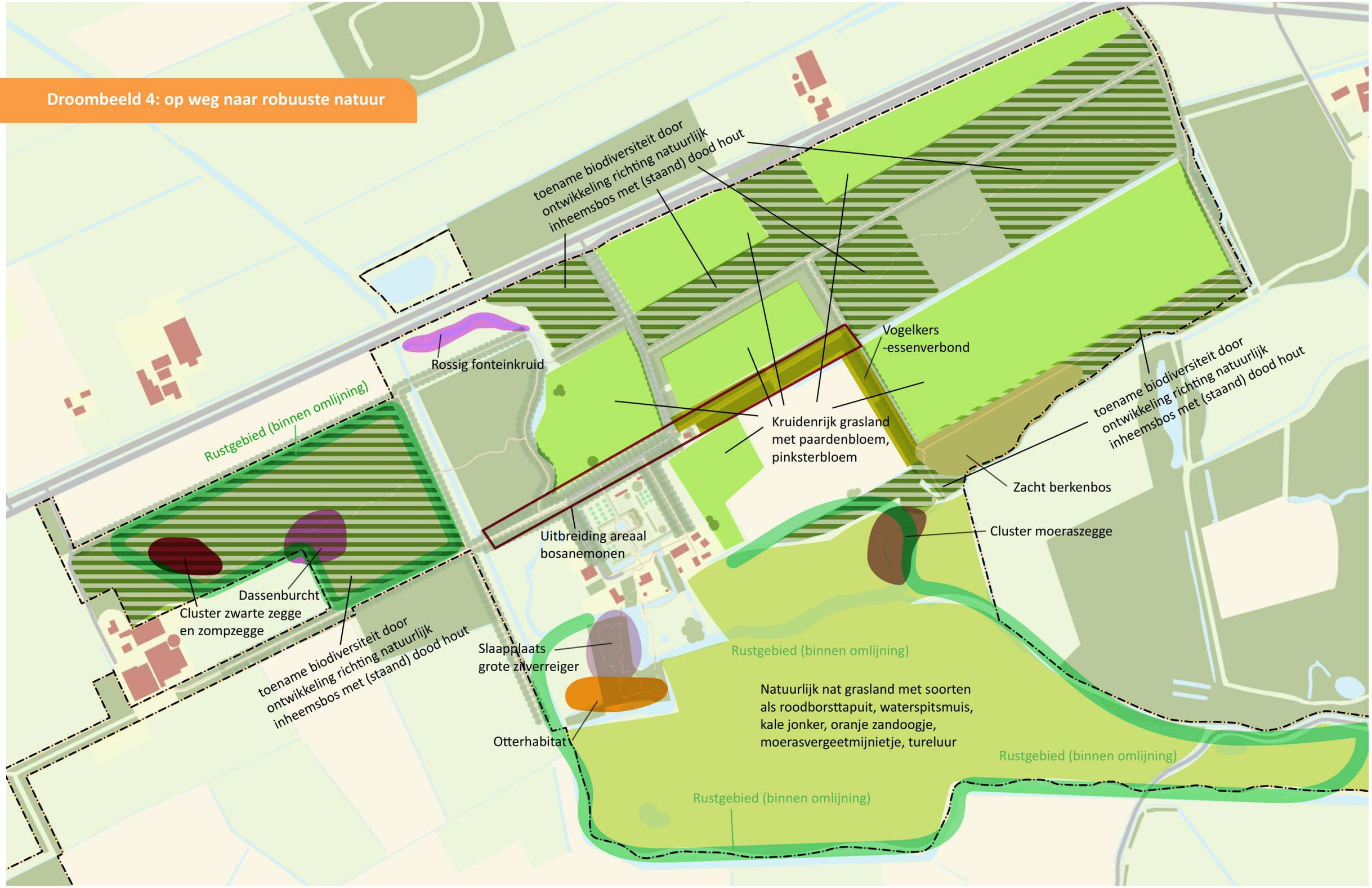

De otter

De ringslang

Droombeeld 4: op weg naar robuuste natuur

Droombeeld 5: Versterking van zichtbaarheid en recreatieve infrastructuur

Entree
De Horte is de thuisbasis van Landschap Overijssel. Hier laten we zien wie we zijn en waar we voor staan. We ontvangen publiek, organisaties waar we mee samenwerken en vrijwilligers. We willen hen in optima forma kunnen ontvangen, informeren en inspireren om onze missie en visie gestalte te geven. De Horte als toonbeeld en levend lab van Stichting Landschap Overijssel.

Hoewel de Horte beperkt van grootte is, biedt het landgoed door zijn veelzijdigheid de mogelijkheid veel aspecten van ons werk en de visie daarop te tonen. Zie de karakteristieken 1 tot en met 4. Door meer in te zetten op educatie en beleving van deze aspecten, kunnen we bezoekers beter meenemen in het verhaal van Landschap Overijssel en daarmee het draagvlak voor onze missie onder de inwoners van Overijssel vergroten.

De ligging nabij de provinciehoofdstad maakt de locatie van De Horte ideaal om betrokken inwoners en organisaties te ontvangen. Behalve excursies op het landgoed voor deze groepen, zijn representatieve en goed toegankelijke ruimtes voor ontvangst en presentatie van belang. Daarmee laden we de waarden *verbindend, coöperatief, betrouwbaar en transparant en toegankelijk* uit ons positioneringsstatement. Deze ruimtes bieden ook een kans om op onze thuisbasis presentaties voor publieksgroepen te houden.

Doordat het huis vanaf de Poppenallee onzichtbaar is en de inrit tot het landgoed enigszins verborgen ligt tussen monumentale bomen, rijdt menigeen aan De Horte voorbij zonder het landgoed op te merken. Hier ligt een kans. Met eenvoudige middelen, kunnen zowel de zichtbaarheid en identiteit van De Horte als van Landschap Overijssel worden versterkt.
Op het terrein zelf en in de (openbaar toegankelijke) ruimtes draagt een consequent toegepaste huisstijl bij aan de merkidentiteit.

Maatregelen die we op korte termijn willen uitvoeren
- een toeristisch bord aan de Zwolle zijde
- betere zichtbaarheid en verkeersveiligheid (bijvoorbeeld door reflectoren bij de ingang)
- laadpalen op de parkeerplaats voor auto en fiets
- vernieuwing van bebording zitgelegenheid volgens het buitenlokalen concept.
- betere toegankelijkheid voor mensen met een fysieke beperking (mindervalide parkeerplaatsen)
- plaatsen van een openbaar (mindervalide) toilet

Hiermee wordt de parkeerplaats aan de Poppenallee een nog aantrekkelijker startpunt voor het verhaal van De Horte en Landschap Overijssel!

Maatregelen die we op korte tot middellange termijn willen uitvoeren

''Landschap Overijssel'' wandelroute. Je bent op ons hoofdkantoor en hier komt al ons werk samen. We hebben hier lanen, weiden, akkers, houtwallen, gebouwd erfgoed, eikenhakhout, poelen en nog meer. Dit zie je nu aan het resultaat als je het weet, maar hier kunnen we mensen nog veel meer in meenemen. Waar is Landschap Overijssel allemaal druk mee op zo'n landgoed? Hier maken we een interactieve wandeling voor die interessant is voor kinderen en volwassenen. Zo brengen we mensen langs alle elementen van ons werk en het mooie landgoed de Horte.

Mindervalide route. Nu moet iédereen kunnen genieten van het landgoed. We willen daarom een groot deel van de paden op de Horte toegankelijk maken voor mensen met een fysieke beperking. Denk hierbij dus aan mensen met een rolstoel, rollator of scootmobiel. Hiervoor moet de ondergrond van de paden verbetert worden, hekken vervangen (zoals slagbomen), bankjes verplaatst of van nieuwe verharding voorzien. Zeker de tuin is belangrijk element voor mensen om te kunnen bezoeken.

Inzet ontvangstgebouw. We willen graag een ruimte op de Horte waar we mensen kunnen ontvangen op de Horte voor excursies, cursussen en evenementen. Op dit moment hebben we nergens de ruimte voor grotere groepen. Niet een bezoekerscentrum, maar wel een ontvangstruimte.

Kleinschalige evenementen. Beleven van natuur en landschap kan op zo veel andere manieren dan wandelend. Daarom willen we nog vaker kleinschalige evenementen en bijeenkomsten aanbieden waarbij bezoekers het landgoed op een unieke manier beleven. Muziekwandelingen behoren nu al tot het repertoire, maar zaken als buitentheater, natuurbioscopen en anderen zouden heel goed op Landgoed De Horte passen. Daarnaast willen we kennis delen en met onze achterban in gesprek. Bepaalde activiteiten kunnen plaatsvinden in de gebouwen en in de tuin. Daarnaast willen we ook een perceel aanwijzen voor incidentele, kleinschalige evenementen waarvoor er voorwaarden kunnen worden opgenomen in de pachtovereenkomst.

Vrijwilligerswerk. We koesteren en faciliteren de wekelijkse inzet van de Horteploeg. Daarnaast bieden we incidenteel vrijwilligerswerk aan, voor de doelgroep die zo nu en dan, of eenmalig, actief wil zijn. Zo willen we ook jongeren, gezinnen en werkenden de kans geven om als vrijwilliger mee te doen.

Landschap Overijssel

Droombeeld 5: Versterking van zichtbaarheid en recreatieve infrastructuur

Legenda

- Informatiepunten bij kernbelevingen
- Recreatieverblijf
- Goed toegankelijke paden, ook voor minder validen
- Aanvullend padennetwerk
- Parkeerplaats
- Verlichting op sensor
- Privé-gebruik Landschap Overijssel. Gesloten voor publiek. Aantal maal per jaar te bezoeken met gids
- Verbinding met routes buiten eigendomsgrenzen

Zichtbare entree
opknappen tot volwaardig buitenlokaal met parkeergelegenheid voor auto en fiets, minder valide-plekken, ev-laadpunt en een openbaar toilet

Verbinding met Mataram

Verbinding met Mataram

Incidenteel gebruik voor kleinschalige evenementen

Recreatieverblijf Het Witte Huis

Recreatieverblijf Tuinmanshuisje

Ontvangstruimte voor groepen in de landbouwschuur

Upgrade fietsroute via Westerkamp naar Wijthmen

Lange afstandsroute met Mataram

Versterking van zichtbaarheid en recreatieve infrastructuur

Interactieve / educatieve informatiepanelen

Welkom

Parkeerplaats

Natuurtoilet

Droombeeld 6: Natuur-inclusief productief landgoed

Vanuit de landgoedgedachte, en vanwege risicospreiding zet Landschap Overijssel in op diverse inkomstenbronnen voor behoud en ontwikkeling van het landgoed.

Natuur-inclusieve landbouw
Binnen de Rijksbeschermde buitenplaats liggen momenteel graslanden die zijn in vaste pacht uitgegeven onder regulier landbouwkundig gebruik. De ambitie is om die graslanden op termijn te ontwikkelen naar 'natuurlijk grasland', binnen de functie landbouw. (Dus geen afwaardering naar bestemming natuur). Vanuit het principe dat we de functie landbouw op het landgoed in stand willen houden. Ook de akker blijft landbouwgrond. Het doel is om deze te ontwikkelen tot 'natuurlijke akker'. Daarbij passen teelten zoals graan of groenbemesters (geen maïs of aardappelen).

Beperkte houtoogst
Voor de bospercelen kiezen we voor bosbeheertypen MAN en MAC. Dat betekent dat houtproductie dus geen doel op zich is maar dat we bosbeheer uitvoeren met accent op natuur en bosbeheer met accent op cultuurhistorie. Houtproductie is daarbij wel bijvangst. In het beheerplan wordt boomgericht bosbeheer verder uitgewerkt: voor relevante bomen markeren wat de status is.
Zorgvuldig bosbeheer zal leiden tot mooie gevarieerde loofbossen. Uit de eerste dunningen kon nog wat hout worden geoogst. Daarna was het wachten. De eerste toekomstbomen zijn aangewezen om later ooit te oogsten voor goed zaaghout. Voor de rest blijft er veel dood hout staan en liggen. Het hakhoutbeheer is meer cultuurhistorisch van aard dan productief, maar het levert leuk hout op voor de vrijwilligers en de buurt.

Exploitatie en gebruik van gebouwen
Restauratie en verduurzaming van het in 2024 vrijgekomen koetshuis, vraagt een forse investering. Maar is op termijn een structurele inkomstenbron door verhuur. Deze opbrengsten worden ingezet voor natuurontwikkeling en behoud van erfgoedelementen.
Hetzelfde geld voor het tuinmanshuisje in de Franse tuin. Na verbouwing als gastenverblijf biedt het gasten een unieke ervaring om het landgoed op een bijzondere manier te leren kennen. En levert het Landschap Overijssel structurele inkomsten op om weer te investeren in het landgoed.
Bewoning en verblijf in deze gebouwen draagt ook bij aan een levendig landgoed en sociale controle buiten kantoortijden.
De landbouwschuur, waar de ontvangsruimte gerealiseerd wordt, wordt goed toegankelijk gemaakt voor minder valide bezoekers en medewerkers. Als het over toegankelijkheid gaat, is de sociale veiligheid in de donkere maanden een verbeterpunt. Om de sociale veiligheid te verbeteren en tegelijkertijd de historische uitstraling te versterken is de wens om 2 a 3 lichtpunten aan de oprijlaan toe te voeren en de bestaande verlichting te vervangen door verlichting die beter past bij de bouwperiode van de gebouwen. Om ecologische verstoring te beperken wordt overal sensor verlichting toegepast.

Landschap Overijssel

Droombeeld 6: Natuur-inclusief productief landgoed

SYNTHESE

Visiekaart

Landschap Overijssel

De Horte: visie op de toekomst - balans in erfgoed, natuur, beleving en productie (2025-2050)

Legenda

1. Herstel van het natuurlijk watersysteem

- AHN ondergrond

2. Fasering in het Rijksbeschermde groene erfgoed

- Rabattenbos

Laan- en bosbeheer

- 0 - 30 jaar
- 30 - 60 jaar
- 60 - 90 jaar

3. (Her)gebruik van Rijksmonumentale gebouwen

- Gebouwen
- Zonnepanelen omsloten met zoom en lage beplanting / akkerrand voor wintervogels

4. Op weg naar robuuste natuur (incl. zonering)

- Rustgebied omlijning

- Witte teksten: robuuste habitats

5. Versterking van zichtbaarheid en recreatieve infrastructuur

- Goed toegankelijke paden, ook voor minder validen
- Aanvullend padennetwerk
- Verlichting op sensor

- Privé-gebruik Landschap Overijssel. Gesloten voor publiek. Aantal maal per jaar te bezoeken met gids
- Parkeerplaats
- Incidenteel gebruik voor kleinschalige evenementen
- Informatiepunten bij kernbelevingen

6. Natuur-inclusief productief landgoed

- Kruidenrijke akkers
- Kruidenrijk grasland
- Bospercelen

Beschermen, beheren, ontwikkelen en verbinden van erfgoed valt of staat met een besef van waarde voor dat erfgoed. Daarom willen we het Overijssels erfgoed blijvend onder de aandacht brengen. Zowel met als zonder monumentale status. Slechts een handjevol erfgoed is beschermd. Dat is niet erg. Het gaat erom dat we voor het onbeschermde erfgoed een vorm van bewustzijn creëren. Want de praktijk leert dat veel erfgoed wordt bedreigd of zelfs verdwijnt door het ontbreken van kennis erover. Van aardkunde en archeologie op en onder de grond, tot cultuurlandschappen en historische bouwkunst boven de grond en immaterieel erfgoed, 'los' van grond.

Landschap Overijssel